

MASTEROPPGAVE

Gutter som bryter med kjønnsnormer i bildebøkene
Barbie-Nils og pistolproblemet og *Julian er en havfrue*

Boys who break with gender norms in the picture
books *Barbie-Nils og pistolproblemet* and *Julian er en
havfrue*.

Ingvild Sofie Ødven

MGBNO550 Norsk 3, emne 4

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett (FLKI)

Veileder: Ragnhild Ås og Samuele Mascetti

16.05.2022

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Sammendrag

I denne masteroppgaven undersøkes det hvordan gutter sin maskulinitet fremstilles i to bildebøker og hvordan deres muligheter er til å bryte med kjønnsnormer. Formålet med denne masteroppgaven har vært å skape bevissthet rundt det faktum at kjønnsnormer knyttet til gutter kan være like skadelig for dem som kjønnsnormer knyttet til jenter. Alle barn fortjener like muligheter til et godt liv uavhengig av kjønn og kjønnsuttrykk.

Primærlitteraturen som er brukt for å studere denne tematikken er bildebøkene *Barbie-Nils og pistolproblemet* av Kari Tinnen (2011) og illustrert av Mari Kanstad Johnsen og *Julian er en havfrue* skrevet og illustrert av Jessica Love (2020) og oversatt av Eivind Sudmann Larssen. Begge disse bøkene handler om gutter som bryter med den tradisjonelle oppfatningen av gutter. Dermed er utradisjonelle gutter som tematikk utgangspunktet for analyseringen av de to bildebøkene.

Sekundærlitteraturen som brukes for å undersøke tematikken i primærlitteraturen er bildebokteori angående samspill mellom bilde og tekst og litterære karakterer. Videre er det kjønnsteori med et kulturelt og sosialt utgangspunkt, kjønnsnormer og maskulinitet i litteratur. Verktøyet som er brukt som forskningsmetode for de to bildebøkene er mitt todelte teoretiske rammeverk samt litterær analyse og nærmere bestemt bildebokanalyse.

Funnene fra min litterære bildebokanalyse viser at fremstillingen av de to guttekarakterene har både likheter og ulikheter. Julian er hovedsakelig fremstilt i bilder der teksten forankres i bildene, mens i fremstillingen av Nils åpnes det flere rom for tolkning. Det er brukt mye farger i de to bildebøkene og spesielt de kjønnsrelaterte fargene blå og rosa er fremtredende. Fargen rosa er hovedsakelig uttrykt som et problem i *Barbie-Nils og pistolproblemet*. I *Julian er en havfrue* er det et mangfold av farger som er med på å representere åpenhet for mangfold. De er begge fremstilt med feminiserte interesser og egenskaper. Derimot er det ulikt hvordan mulighetene deres er til å identifisere seg med dette. Funnene peker på at de to guttekarakterene har ulik grad av muligheter knyttet til å bryte med kjønnsnormer. Nils må gjennomgå en tøff konfrontasjon med sin far for å få oppfylt sitt ønske om en Barbie i bursdagsgave. Julian på den andre siden opplever støtte fra sin bestemor i hans drøm å være en havfrue. Dette viser seg når bestemoren tar han med på en havfrueparade i slutten av boken. Nils er preget av en far som ønsker at han oppfyller den hegemoniske maskuliniteten, mens Julian møtes med et åpent syn på maskulinitet. Til tross for den ulike responsen på brytningen av kjønnsnormer indikerer begge bøkene på slutten at de to guttene får være seg selv.

Abstract

This master thesis examines how two picture books portray the masculinity of boys and explore their opportunities to break with gender norms. The purpose of this master thesis has been to create awareness about the fact that gender norms related to boys can be just as harmful to them as gender norms related to girls. All children deserve equal opportunities for a good life, regardless of their gender and gender expression.

The primary literature used to study this topic is the picture books *Barbie-Nils og pistol problemet* by Kari Tinnen (2011) and illustrated by Mari Kanstad Johnsen and *Julian er en havfrue* written and illustrated by Jessica Love (2020) and translated by Eivind Sudmann Larssen. Both books are about boys who break with the traditional notion of boys. Thus, untraditional boys as a theme is the starting point for my analysis of the two picture books. The secondary literature used to investigate the themes from the primary literature, is picture book theory regarding the interaction between image and text literary characters. Further on is the gender theory with a cultural and social starting point, gender norms and masculinity in literature. The tool used as a research method for the two picture books is my two-part theoretical framework as well as literary analysis and more specifically picture book analysis.

The outcomes from my literary picture book analysis shows that the representation of the two boy characters has both similarities and differences. Julian is mainly represented in pictures and with text that is anchored in the pictures, while in the picture of Nils, there is more space opened for interpretation. A lot of colors have been used in the two picture books, especially gender-related colors like blue and pink are prominent. The pink color is mainly expressed as a problem in *Barbie-Nils og pistolproblemet*. While in *Julian er en havfrue*, there is a variety of colors that help to represent openness and diversity. They are both portrayed with feminized interests and characteristics, but with different opportunities. My findings indicate that the two boy characters have different degrees of opportunities related to breaking with gender norms. Nils must go through a tough confrontation with his father to fulfill his wish of getting a Barbie-doll for his birthday. Julian, on the other hand, finds solace in his grandmother who supports his wish of being a mermaid. This is portrayed at the end of the book, when his grandmother takes him on a mermaid parade. Nils is characterized by a father who wants him to fulfill the hegemonic masculinity, while Julian is met with an extensive view of masculinity. Despite the different portrayals to breaking of gender norms, both books indicate that the two boys are allowed to be themselves in the end.

Forord

Fem fine år på HVL campus Sogndal og Bergen er nå over. Jeg er takknemlig for alle de flotte menneskene jeg har møtt på denne reisen både medstudenter og forelesere. Det har vært lærerike år fylt med mange positive opplevelser. Det siste og avsluttende året med skriving av masteroppgaven har vært både krevende og kjekt, med både oppturer og nedturer. Jeg føler meg nå klar for å komme ut blant elever og starte min karriere i læreryrket.

Jeg vil gjerne takke medstudenter for støtte og innspill både underveis på utdanningen og spesielt under skrivingen av masteroppgaven. Andre betydningsfulle støttespillere har vært min familie og min samboer. Til slutt vil jeg takke de tålmodige og flinke veilederne mine Ragnhild Ås og Samuele Mascetti.

Ingvild Sofie Ødven

Sogndal og Bergen, våren 2022

Innhold

Sammendrag	2
Abstract	3
Forord	4
Innhold	5
Biddeleiste	6
1. Innledning	8
1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling	8
1.2 Handlingsreferat av bildebøkene	9
1.2.1 Barbie-Nils og pistolproblemet.....	9
1.2.2 Julian er en havfrue	10
1.3 Tidligere forskning.....	10
1.3.1 Denne studiens bidrag til forskningsfeltet	11
1.4 Begrunnelse for valg av bildebøker	12
1.5 Oppbyggingen av oppgaven	13
2. Teoretiske perspektiver på bildebøker	14
2.1 Barnelitteratur og bildebøker.....	14
2.2 Bildebok – en multimodal tekst.....	14
2.3 Ikonotekst – samspillet mellom modalitetene.....	15
2.4 Litterære karakterer	17
3. Teori om kjønn og maskulinitet.....	17
3.1 Gutter og maskulinitetsbegrepet	18
3.2 Kjønn og kjønnsnormer	19
3.3 Gutter sitt kjønn i litteraturen.....	21
3.4 Tilleggsfaktorer i kategoriseringen av kjønn	21
4. Metodiske valg og fremgangsmåte	22
4.1 Hermeneutisk tilnærming	22
4.2 Studiets validitet og relabilitet	23
4.3 Litterær analyse.....	24
4.4 Bildebokanalyse.....	25
4.5 Særskilt om paratekst.....	26
5. Bildebokanalyse.....	27
5.1 Barbie-Nils og pistolproblemet.....	28
5.1.1 Paratekstene som spenningsmoment.....	28
5.1.2 Bildet, farge og tekst	33

5.1.4 Bildeutsnittene fremhever Nils	37
5.1.5 Nils og faren i lekebutikken	39
5.2 Julian er en havfrue	41
5.2.1 Parateksten som en egen fortelling	41
5.2.2 Bildet, tekst og farger	44
5.2.3 Fargers evne til å formidle følelser.....	46
5.2.4 Et samspill mellom rosa og blå	48
5.2.5 Perspektivets betydning	49
5.2.6 Julian og bestemoren i en kystby	50
5.3 Oppsummering av funn fra analysen	52
6. Diskusjon av funn fra analysen.....	52
6.1 Fremstillingen av de to guttekarakterene	52
6.1.1 Barbie-Nils	52
6.1.2 Havfrue-Julian.....	53
6.2 Bryting med kjønnsnormer.....	55
6.2.1 Nils sin kamp for Barbie.....	55
6.2.2 Julian får svømme fritt	58
6.3 Sammenlignende refleksjoner knyttet til kjønnsnormer i de to bøkene	60
6.3.1 Relasjoner og drømmer	60
6.3.2 Kontraster	62
6 Avsluttende kommentarer	64
Litteraturliste.....	66

Bideliste

Forside - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	28
Bakside - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	30
Innsideperm - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	31
Innsideperm - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	31
Tittelblad - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	32
Oppslag 3 - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	33
Oppslag 7 - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	34

Oppslag 8 - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	35
Oppslag 2 - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	36
Oppslag 16 - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	37
Oppslag 14 - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	38
Oppslag 5 - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	38
Oppslag 6 - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	39
Oppslag 13 - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	40
Oppslag 4 - <i>Barbie-Nils og pistolproblemet</i> (Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011).....	41
Forside - <i>Julian er en havfrue</i> (Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020).....	41
Bakside - <i>Julian er en havfrue</i> (Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020).....	42
Innsideperm - <i>Julian er en havfrue</i> (Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020).....	43
Innsideperm - <i>Julian er en havfrue</i> (Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020).....	43
Tittelblad - <i>Julian er en havfrue</i> (Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020).....	44
Oppslag 7 - <i>Julian er en havfrue</i> (Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020)	45
Oppslag 4 - <i>Julian er en havfrue</i> (Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020).....	46
Oppslag 6 - <i>Julian er en havfrue</i> (Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020).....	47
Oppslag 10 - <i>Julian er en havfrue</i> (Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020).....	47
Oppslag 14 - <i>Julian er en havfrue</i> (Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020).....	48
Oppslag 16 - <i>Julian er en havfrue</i> (Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020).....	49
Oppslag 12 - <i>Julian er en havfrue</i> (Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020).....	50
Oppslag 15 - <i>Julian er en havfrue</i> (Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020).....	51

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

I denne masteroppgaven skal jeg undersøke hvordan kjønnsnormer knyttet til gutter kommer frem i de to bildebøkene *Barbie-Nils og pistolproblemet* og *Julian er en havfrue*. Bakgrunnen for at jeg har valgt dette tema er sammensatt. Tematikken kjønn er nå spesifikt uttrykt i den nye læreplanen. Det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring fremhever at «utvikling av et positivt selvbilde og trygg identitet er særlig avgjørende i barneårene» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 12). Kjønn er eksplisitt nevnt som et aktuelt område innenfor temaet folkehelse og livsmestring. For de aller fleste er kjønn en del av den vi er, og dermed en utslagsgivende del av både selvbilde og identitet. Tematikken kjønn og likestilling er uttrykt i Kunnskapsløftet 2020, i både bærekraftig utvikling samt folkehelse og livsmestring, som er to av de tre nye tverrfaglige emnene.

Jeg har gjennom min utdanning på HVL fått innblikk i bærekraftig utdanning og utvikling, der jeg spesielt fikk spesielt interesse for sosial bærekraft. Som lærer skal jeg arbeide med barn, dermed er verdier fra sosial bærekraft gjeldende i skolen som institusjon. Et av hovedtemaene innenfor sosial bærekraft er likestilling som går ut på at «alle skal ha like rettigheter og muligheter uavhengig av blant annet kjønn» (FN Sambandet, 2021). De to bøkene jeg har valgt som materialet er bøker hentet fra FNs bærekraftsbiblioteket under mål 5 som heter likestilling mellom kjønn. På denne måten ble jeg motivert til å undersøke tematikken kjønn i barnelitteratur. I norskfagets relevans og sentrale verdier fremheves det at elever skal få litterære opplevelser som gir dem mulighet til å reflektere over sentrale verdier og moralske spørsmål slik at de får respekt for menneskeverdet (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 2). Dette ser jeg på som en begrunnelse fra norskfaget til å undersøke kjønnsnormer og muligheter i to litterære bildebøker.

Det er indikasjoner på problematikker knyttet til kjønn for unge i dagens samfunn. I 2019 kom den første NOU'en som tok for seg likestillingsutfordringer for barn og unge, kalt *Jenterom, gutterom og mulighetsrom* (NOU 2019: 19, 2019). Den hevder at gutters rammer er trange på grunn av snevre normer knyttet til maskulinitet, og at det legger begrensninger på livene deres (NOU 2019: 19, 2019, s. 20).

På mange områder møter barn og unge fortsatt tydelige forventninger til kjønn. Dette påvirker hva de opplever at de kan gjøre, hvem de kan være og hvilke utfordringer de møter. Å åpne opp for et større mangfold av måter å være kjønn på er viktig for barn og unges livsutfoldelse her og nå, men også for hvilke muligheter de vil få i framtiden (NOU 2019: 19, 2019, s. 38).

Synet på kjønn og hva hvert av kjønnene innebærer endrer seg med tiden og påvirker muligheter til utfoldelse. Denne rapporten er med på å indikere at det fortsatt trengs endring i form av åpnere rammer slik at gutter føler de kan leve det livet de ønsker på en befriende måte. Vi har alle en jobb å gjøre for at gutter som bryter med kjønnsnormer blir møtt med støtte og aksept, både i samfunnet og i skolen. På denne måten ser jeg som forsker og fremtidig lærer det relevant og tidsaktuelt å forske på kjønn, og da spesifikt gutters kjønn gjennom lesning av to bildebøker.

Min begrunnelse for valg av tema stammer ikke bare fra offentlige dokumenter som læreplan og NOU samt organisasjoner som FN. Jeg har personlige erfaringer som jeg ser knytter seg til min faglige begrunnelsene. Som barn opplevde jeg å ikke få muligheten til å kle meg ut som kaptein Sabeltann fordi jeg var jente. Det opplevdes urettferdig og vanskelig. Gjennom min oppvekst har jeg både sett og opplevd en utvikling av jenters muligheter til å gjøre det som tidligere har blitt ansett som å tilhøre gutter. Derimot har jeg ikke sett denne utviklingen for gutter hvis de beveger seg over i et område populært forstått som «jentete». Den modige «guttejenten» opplever jeg som fremhevet og hedret i vår del av verden, mens en «jentete» gutt blir ofte uglesett eller latterliggjort. Dermed oppstod det en følelsmessig motivasjon i meg til å komme med et bidrag til de guttene, men også samfunnet i form av å belyse tematikken. Jeg har alltid blitt lest for og lest selv, og anser det som et unikt sted der det er mulig å møte mennesker og samfunn som er nytt for deg selv.

Dermed vil jeg utforske mer om temaet kjønn for gutter og hvordan det fremstilles for barn gjennom barnelitteratur. Ut ifra min bakgrunn for oppgaven og mitt materiale har jeg følgende problemstilling:

På hvilke måte fremstilles gutter og maskulinitet, og deres muligheter til å bryte med kjønnsnormer i bildebøkene Barbie-Nils og pistolproblemet og Julian er en havfrue?

1.2 Handlingsreferat av bildebøkene

Før jeg skal gi et handlingsreferat vil jeg løfte frem at de to bøkene har en del ulikheter i måten de tar opp kjønnsnormer på. Det viser seg gjennom at Nils er representert både gjennom bilde og tekst, mens Julian er hovedsakelig fremstilt gjennom bilder. En annen ting som skiller dem, er deres kulturelle utgangspunkt der *Barbie-Nils og pistolproblemet* er skrevet av en norsk forfatter og *Julian er en havfrue* av en amerikansk forfatter. I førstnevnte brytningen av kjønnsnormer fremstilt som vanskelig og en kamp, mens i den sistnevnte boken er perspektivet mer åpent og fritt.

1.2.1 Barbie-Nils og pistolproblemet

Nils har bursdag og fyller fem år. I det han blåser ut lysene på kaken sier faren at hvis han klarer å blåse ut alle lysene, så skal han få velge akkurat det han vil i lekebutikken. Slik blir det ikke når de er i

lekebutikken. Nils forteller faren at han vil velge en Barbie-dukke. Faren til Nils prøver å tvinge Nils til å velge en lekepistol istedenfor. De to møter en annen far og sønn på butikken som reagerer på at Nils har lyst på en Barbie-dukke. Faren til Nils prøver å overtale Nils til å velge pistol fremfor Barbie. Da sier faren til Nils at med en pistol gjør folk som de vil. Nils bruker denne informasjonen og ender opp med å true faren med lekepistolen til å kjøpe en Barbie.

1.2.2 Julian er en havfrue

Julian og bestemoren har vært i svømmehallen og badet. Når de er på vei hjem ser de tre damer kledd som havfruer. Han begynner å drømme og fantasere om at han er en havfrue som svømmer i havet. Julian får en ide når de har kommet hjem til bestemoren sin leilighet. Mens bestemoren går i dusjen kler han seg ut som en havfrue ved hjelp av hennes blondegardin og blomst. Når bestemoren kommer ut av dusjen oppdager hun hva Julian har gjort. Hun blir derimot ikke sint, men gir ham et rosa perlekjede. Til slutt tar hun Julian med på en parade i byen hvor han får gå i kostymet sitt sammen med andre som har kledd seg ut.

1.3 Tidligere forskning

For å undersøke min problemstilling og mitt materiale har jeg et todelt teoretisk grunnlag med bildebokteori og kjønnteori. Før jeg går videre er det relevant å presentere det nåværende ståstedet til de to teoretiske retningene, samt den spesifikke tematikken jeg skal forske på. Det vil være med på å vise hvor denne studien plasserer seg i fagfeltet.

Forskning på bildebøker er et relativt nytt forskningsfelt, men med dyktige teoretikere. Den teoretikeren som fikk frem at bildebøker burde bli sett på som litteratur og ikke bare bildekunst var Kristin Hallberg i 1982. Hun var tidlig ute med begrepet ikonotekst. Det er et begrep som tar for seg at samspillet mellom bilde og tekst danner en ny tekst, ikonotekst (Ommundsen, 2018, s. 156). Dette begrepet skal jeg komme tilbake til senere i oppgaven i kapittel 2.3. Videre velger jeg å trekke frem Maria Nikolajeva siden hun er en sentral forsker innenfor feltet som jeg skal støtte meg på i min undersøkelse. Hun tok inspirasjon i Hallberg (1982) sitt begrep ikonotekst og videreutviklet teorien om samspill mellom bilde og tekst. Nikolajeva har samme med Carole Scott skrevet boken *How Picturebooks work* i 2006 som ble betydningsfull for utvikling av teori på feltet bildebokanalyse (Bjørlo & Goga, 2020, s. 65). Her presenterer de fem måter ord og bilder samspiller med hverandre og lager en unik form. De er oversatt av Ommundsen (2018, s. 157) og heter på norsk: den symmetriske, utfyllende, utvidende, kontrapunktiske og sylleptiske bildeboken. Jeg skal senere benytte meg av de i min studie under kapittel 5. Anerkjente norske forskere på fagfeltet er blant annet Tone Birkeland og Ingeborg Mjør. Jeg skal jeg benytte meg av deres etablerte teori i boken

Barnelitteratur sjanger og teksttyper (2018) om barnelitteratur som bildeboken er en underkategori av.

Når det gjelder forskning spesifikt knyttet til tematikken gutter sitt kjønn i bildebøker er den internasjonale forskningen ledende. Den nyeste forskningen jeg vil trekke frem er Moya Guijarro & Ventola (2021) sin bok *A multimodal approach to challenging gender stereotypes in children's picture books*. Det er en samling av en rekke forskningsartikler som analyserer bildebøker som blant annet omhandler gutter som bryter med kjønnsnormer. Deres forskning avslører «hvordan verbale og visuelle semiotiske moduser henger sammen for å fremme likestilling og sosial inkludering i barns visuelle fortellinger» (Moya Guijarro & Ventola, 2021, s. 2).

En eldre, men relevant forskning er fra Zankel Lawrence (2007) med tittelen *Representations of boys' nontraditional gender roles in second grad children's picture books*. Hans funn var at samfunnet er mer komfortabelt med at kvinner har en fleksibilitet på sitt kjønn enn gutter. Og at gutter sine kjønnsroller trenger å bli utvidet. Mener videre at samfunnet behandler gutter sine kjønnsroller like begrenset og stereotypisk som alltid. En artikkel fra Taylor (2019, s. 8) tar for seg hegemonisk maskulinitet, og barns bildebøker og fant at sosiale strukturer og ideologier må bli kritisk gjennomgått for å oppnå likestilling mellom kjønn. Videre fant han også at det er unntak heller enn regel at bildebøker viser ulike typer av maskulinitet som er distansert fra patriarkalske strukturer.

Det som finnes av forskning på gutter som bryter med kjønnsnormer i bildebøker for barn, er minimalt. Når vi beveger oss over til ungdomslitteratur fremfor bildebøker finnes det en masteroppgave fra Tuva Næss (2020) som heter *Ulveøyne, en analyse av fremstillingen av mannlighet og maskulinitet i Odinsbarn av Siri Pettersen*. Hennes funn var blant annet at den ene hovedkarakteren oppfylte mange av de hegemoniske oppfatningene av maskulinitet som ligger i samfunnet. Dette fordi han brukte vold og var relativt følelsesladd, og fordi han fremsto som en heltet karakter var dette akseptert. Videre fant hun at de gutte karakterene som brøt med den rådende maskuliniteten ble fremstilt i et negativt lys, mens de som fulgte den ble fremstilt positivt (s.44-45). Hun løfter frem at hun hadde lagt merke til at det var få oppgaver med søkelys på hvordan mannlige idealer kommer frem i barne- og ungdomslitteratur (s.1). Dermed ser jeg at det er et forskningshull som jeg ønsker å bidra til å tette.

1.3.1 Denne studiens bidrag til forskningsfeltet

Denne studien kan være et bidrag til forskningsfeltet som omhandler fremstilling av gutter i bildebøker. I tillegg kan den sees på som en stemme i den dagsaktuelle utfordringen angående trange rammer for hvordan det å være gutt som NOU (2019: 19) beskriver. Mitt studie er et lite og avgrenset bidrag siden den kun gjelder de to bildebøkene *Barbie-Nils og pistolproblemet* (Tinnen &

Johnsen, 2011) og *Julian er en havfrue* (Love, 2020). Min studie plasserer seg innenfor lignende internasjonal forskning, men skiller seg ut ved at det ikke er lignende norsk forskning enda. Hensikten med denne oppgaven er å bidra til å øke bevisstheten rundt tematikken og mulig motivere til mer forskning på feltet. Dette fordi den viser en vinkling på likestillingsbegrepet som ikke har fått like mye oppmerksomhet som for jenter. Studien viser hvor betydningsfullt det er for unge gutter å få lov til å bevege seg over i stereotypiske feminine aspekter, og dermed utvide rammene for hvordan være gutt. Denne nærlesningen av de to bildebøkene vil være med på å vise hvordan tematikker som likestilling kan løftes fram for barn i litteratur. Min forskning dreier seg ikke om undervisning knyttet til litteratur, men på teoretisk analyse av to bildebøker med kjønn som tematisk utgangspunkt. Dette for å bidra med litterær kunnskap inn i forskningsfeltet, men også inn i skolen. Norskfaget skal gi elevene litterære opplevelser, som videre skal gi elevene mulighet til å reflektere over sentrale verdier og moralske spørsmål. Dette skal bidra til at de får respekt for menneskeverdet (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 2).

1.4 Begrunnelse for valg av bildebøker

Barbie-Nils og pistolproblemet skrevet av Kari Tinnen og illustrert av Mari Kanstad ble utgitt i 2011. *Julian er en havfrue* er både skrevet og illustrert av Jessica Love og den er oversatt fra engelsk til norsk av Eivind Sudmann Larsen, utgitt i 2020. Bildebøker er viktige for grunnskolelærere grunnet av at bilder har en unik måte å fremstille på, som ofte leses lettere av barn fremfor kun tekst. I tillegg kommer det en egen betydning frem i samspillet mellom bildet og teksten som er interessant.

Et sentralt kriterium er at bildebøkene som skal granskes tar opp tematikken kjønn, og da kjønnsnormer som regnes som utradisjonelle. Dette for å treffe dem som ikke føler at de har like muligheter til å utøve sitt kjønn i samfunnet. Jeg valgte de to bøkene fordi de tar opp dagsaktuelle utfordringer angående kjønnsnormer og den stadige utviklingen av et mangfoldig kjønnsperspektiv. Gjennom min forskning undersøkes det hvordan en del av denne prosessen er ved å se på selve brytningsprosessen av kjønnsnormer. På denne måten åpner bøkene for diskusjon om kjønnsnormer fra et mer moderne og tidsaktuelt synspunkt. Begge bøkene tar for seg gutter som går utenfor de tradisjonelle kjønnsnormene. Bøkene tar opp hvordan det oppleves for små gutter å være annerledes, både gjennom valg av leker og klær.

De to bildebøkene er hentet fra bærekraftsbiblioteket, som er utarbeidet av FN-Sambandet for at elever skal få kunnskap om de 17 bærekraftsmålene gjennom litteratur. Bærekraftsbiblioteket er en norsk versjon av *FNs Sustainable Development Goals Book Club*. Det er utarbeidet for å tilby en litterær forståelse av verdens felles arbeidsplan mot en bedre verden. Bærekraftsbiblioteket består av 17 lister med bøker knyttet til hvert av bærekraftsmålene (FN Sambandet, 2021).

Bærekraftsmålene er laget av FN i samarbeid med land fra hele verden for å bekjempe blant annet ulikheter mellom mennesker for å få et mer bærekraftig samfunn. De to bøkene som er valgt til denne studien er knyttet til litteraturlisten som tilhører bærekraftsmål 5: likestilling mellom kjønn, «jenter og gutter skal ha lik mulighet til et godt liv» (FN Sambandet, 2021). Bærekraftsmål 5 ble valgt siden det er ett av de sosiale bærekraftsmålene, som gjør seg synlig både globalt og nasjonalt. På listen var det kun tre bøker med gutt som hovedperson, og fem bøker med jenter som hovedperson. Det vekket interesse for meg som forsker, og med *NOU jenterom og gutterom* som bakteppe økte motivasjonen for å velge bøker med gutter som hovedpersoner.

Jeg er åpen og oppmerksom overfor det faktum at ikke alle definerer seg selv i de tradisjonelle kjønnskategoriene. I bærekraftsmål 5 uttrykker FN-Sambandet (2021) likestilling mellom «gutter og jenter». Dermed begrenses denne oppgaven til gutter, og tar ikke med tematikken trans og tvekjønnet. Gjennom et intervju av Jessica Love som er forfatteren til *Julian er en havfrue* kom det frem at hun var inspirert av tematikken transkjønn (Ward, 2018). Jeg er dermed bevisst over at det finnes flere mulige måter å tolke denne boken på.

1.5 Oppbyggingen av oppgaven

Teorikapittelet i denne oppgaven er todelt med bildebokteori og kjønnsteori, men hovedsakelig knyttet til gutter i litteratur. I bildebokteori fokuseres det på dens egenart, samspillet mellom bilde og tekst og paratekst. Når det gjelder teori om kjønn er innfallsvinkel det sosiale kjønn som formes i relasjon til omverden, maskulinitet og kjønn sin opptreden i forbruk og materialitet. Her kobles også inn kjønn og maskulinitet i litteratur for å treffe oppgavens materiale. Det er to kategorier med teori som er gode verktøy for å analysere studiens materiale og forskningsspørsmål. I metodekapittelet vises det til hvordan analysen skal gjennomføres. I denne studien skal det brukes litterær analyse, nærmere bestemt bildebokanalyse. Bildebokanalysen er delt opp etter kategoriene til Ommundsen (2018, s. 149–170).

I analysen skal det kun undersøkes utvalgte oppslag da en dypdykking vil gi kvalitative resultater til å besvare problemstillingen i denne oppgaven. De to bøkene er separert i analysen for å lettere finne tendensene og det unike meningspotensialet i hver av bøkene. Etterfulgt av analysen kommer drøftingen der jeg har valgt først å drøfte de to litterære karakterene hver for seg, før jeg gjør en sammenligning av de to bøkene i forsøk på å se etter både likheter og ulikheter. Til slutt i oppgaven kommer noen avsluttende kommentarer der jeg oppfordrer til videre forskning.

2. Teoretiske perspektiver på bildebøker

I dette kapitlet presenteres det teoretiske rammeverket for oppgaven. Det vil være grunnlaget for analysen av de to bildebøkene. Først gjøres det rede for sentral teori innenfor feltet bildebok, og deretter hvilke elementer som er sentrale for min oppgave. Videre presenteres teoretiske perspektiver på kjønn. Deretter blir det presentert sentrale definisjoner innenfor kjønnsteori. Det blir også gjort rede for kjønnsnormer sin plass i litteraturen og hvordan disse kan sees på som en måte å både lese og tolke bildebøker på.

2.1 Barnelitteratur og bildebøker

Stokke & Tønnessen (2018, s. 19) påpeker at det er vanskelig å definere hva barnelitteratur er. De kommer derimot med kjennetegn, som jeg støtter meg til. Den lyder slik: «barnelitteraturen kjennetegnes ved at den ivaretar barneperspektivet: den henvender seg til barn og viser fram verden på en måte som oppleves som meningsfylt ut fra barnets livserfaring» (Stokke & Tønnessen, 2018, s. 20). Grunnen til at denne definisjonen trekkes frem er at den vektlegger barnet sin gjenkjennelse og interesse i litteraturen som presenteres for dem, og det er viktig i dette prosjektet. Barnelitteraturen har endret seg eller utvidet seg de siste årene. Synet på barndom har endret seg fra at barnet skulle oppdras, til nå hvor barnet sees på som et utviklende vesen i likhet med voksne. De ulike synene på barndom er noe vi finner igjen i historien til barnelitteraturen (Stokke & Tønnessen, 2018, s. 20).

2.2 Bildebok – en multimodal tekst

Nikolajeva & Scott (2006, s. 2) bygger sin forståelse av bildebøker på Iser (1974 og 1978) og hans leser-respons teori som påpeker at det kan være tomme rom i teksten som leseren selv må fylle. Ofte fylles de rommene med leserens tidligere erfaringer og opplevelser. De viser til at det unike med bildeboken er kombinasjonen av de to kommunikasjonsformene (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 1). Det som kjennetegner og definerer bildeboken er «en bok med minst ett bilde på hvert oppslag, der både verbaltekst og bilde er betydningsbærende og sammen fremstiller et narrativt forløp» (Ommundsen, 2018, s. 151). Til tross for kravet om kombinasjonen må bildene være det elementet som er bærende og vesentlig i formidlingen av fortellingen (Bjorvand, 2020, s. 155). Før ikonotekst utdypes er det naturlig først å skildre de to modalitetene som inngår i den, verbaltekst og bildet.

Verbalteksten sin styrke er at den er beskrivende på en presis måte, og det kommer ofte frem ved skildring av personer og deres tanker. Tekst brukes i organiseringen av handlingen (Birkeland et al., 2018, s. 115). Verbalspråket som modalitet brukes som et virkemiddel til å representere virkeligheten på den måten at den viser hva som blir sagt, hva karakterer og steder heter. Samtidig er det mange aspekter ved situasjonen som ikke er mulig å få frem gjennom verbalteksten eller teksten i boken. Her kommer bildene som modalitet inn og bidrar i formidlingen. Til tross for bildets hjelp vil

verbalteksten påvirke hva leseren fokuserer på ved lesningen av oppslaget. Dette fordi teksten har en bestemt leseretning som er linjert fra vestre til høyre, og en setning fra toppen og nedover (Birkeland et al., 2018, s. 112–113). I en bildebok kan bildene kan vise hvordan situasjoner egentlig er ved bruk av farger og perspektiver, det kan ha betydning for hvilke følelser eller stemninger som skapes hos mottakeren (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 62). Bildene gir ulik informasjon til leseren, det kan bekrefte, utdype eller tilføre fortellingen noe nytt. På denne måten er bildet viktig i bæringen av undring og samfunnskritikk (Birkeland et al., 2018, s. 121). I tillegg gir bilde informasjon om hvordan elementer i bildet er plassert i forhold til hverandre (Birkeland et al., 2018, s. 115). Dette er basert på at lesing av bilder skjer romlig, i motsetning til verbaltekstens lineære leseretning. Bjorvand (2020, s. 155) viser til at bildeboken uttrykker en «estetisk helhet», som innebærer at det oppstår en følelsesmessig helhet når en bildebok leses. Det er et aspekt som kan være relevant i analysen av kjønnsnormene i mitt materiale, nettopp fordi kjønn oppleves personlig.

Bildeboken er ikke en sjanger, men en måte å fortelle på. Det er en teksttype som består av, og kommuniserer gjennom flere modaliteter. Tekniske elementer som definerer en bildebok er blant annet at bildet strekker seg ofte over to sider i bildebøker, og dermed snakkes det om oppslag istedenfor sider (Birkeland et al., 2018, s. 99). Et oppslag er som en liten historie i seg selv, samtidig som det bygger på forrige oppslag og er avgjørende for neste oppslag. På denne måten blir oppslag viktig for meg i granskningen. Særlig innsidepermene er særegent for bildeboken fordi de ofte blir brukt til illustrasjoner som ofte er en del av bokens meningsskapning. Innsidepermene skaper førsteinntrykket og fører ofte leseren inn i en bestemt retning (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 25). Dette utdypes nærmere i metodekapittelet under 4.5 særskilt om paratekst.

2.3 Ikonotekst – samspillet mellom modalitetene

Den svenske litteraturforskeren Kristin Halberg (1982) trakk tidlig frem at samspillet mellom bilde og tekst er bildebokens egentlige tekst: Denne teksten kalte hun ikonotekst, og hun spesifiserte at den var mer enn bare summen av bilde og tekst (Ommundsen, 2018, s. 156). I denne studien benyttes teori om ikonotekst i bildebokanalysen. For å forstå ikonotekst som helhet må en forstå bilde og tekst som deler. De to modalitetene vil fortelle historien på ulike måter fordi de har forskjellige styrker og muligheter, dette inngår i begrepet modal affordans (Maagerø & Tønnesen, 2014, s. 24). Bildeboken er en multimodal tekst siden den kommuniserer gjennom flere modaliteter, det sentrale er hvordan de ulike modalitetene formidler mening (Birkeland et al., 2018, s. 98). Bildeboken har en tredje modalitet som er lyd/stemme fra den som leser boken høyt for barnet. Dette er ikke tatt med i min granskning. Det vil allikevel kunne sees på som en styrke hvis bøkene brukes i skolesammenheng. Måten boken blir lest på og av hvem er også en tolkning av boken og er med på å påvirke lytterne av boken. Min individuelle lesning av boken som ikke tar for seg høytlesing er en

tolkning av boken. Tolkning av bildebøker er på denne måten kontekstavhengig, som kan sees på som en av bildebøkene sine unike muligheter.

Det brukes to begreper for å vise formelt samspill mellom ord og bilde. Begrepene forankring og avløsning ble først representert av semiologen Roland Barthes i artikkelen *Billedets retorik* i 1980. (Birkeland et al., 2018, s. 118). I ettertid er det flere teoretikere som støtter seg på hans teori om ikonotekst. Bilde og tekst har ansvaret for ulikt meningspotensialet, både hver for seg og sammen. Det brukes to begreper for å vise former for samspill mellom ord og bildet. Det er naturlig først å nevne forankring. Det er fordi i en bildebok for små barn slik som mitt materiale, er det ofte samsvar mellom bilde og tekst. Forankring er når de to modalitetene representerer det samme meningsinnholdet. Når de to modalitetene har det samme meningsinnholdet, vil dette bidra til å begrense andre alternative tolkninger. Enten bildet eller teksten kan fremheve en av de mulige tolkningene på oppslaget. Siden bilde og ord har ulik affordans vil de ikke alltid vise til det samme. Dermed oppstår avløsningsprinsippet der ord og bilde avløser hverandre eller utfyller hverandre i informasjonsformidlingen (Birkeland et al., 2018, s. 119). Her kan bilde gi informasjon som ikke står i teksten, eller motsatt.

Nikolajeva og Scott mener det må settes mer søkelys på variasjonen av dynamikk og samspill mellom ord og bilde (2006, s. 11). De er opptatt av et dypdykk i dynamikken mellom ord og bildet. Ut ifra det har de utviklet en kategorisering av samspillet i fem deler som det ble vist til under kapittel 1.3. De to første kategoriene den symmetriske bildeboken og den utfyllende/utdypende bildeboken viser likheter til de to prinsippene til Barthes. I den første kategorien mener de at leseren blir lite aktiv i møte med den like informasjonen fra bilde og ord (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 17). Ved den utfyllende/utdypende som er den andre kategorien, mener de bilde og tekst utfyller hverandre. I den tredje kategorien den utvidende bildeboken sier bildene mer enn verbalteksten, men bilde og tekst er gjensidig avhengig av hverandre. Her kan leseren utfordres til å tenke videre (Ommundsen, 2018, s. 157). De hevder at det oppstår en variasjon av lesing når ord og bilde kommer med alternativ informasjon eller motstridende. Slik det gjør i deres fjerde kategori, den kontrapunktiske bildeboken. Siden de to modalitetene i denne bildeboken gir motstridende informasjon åpnes det for at leseren kan tolke på mange ulike måter og må bruke egen fantasi (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 24). Den siste kategorien er ikke tatt med i min forskning fordi den sylleptiske bildeboken er ganske sjelden å finne (Ommundsen, 2018, s. 157). Det er fordi i denne kategorien forteller bilder og ord ulike fortellinger der de er uavhengig av hverandre. Bildebøker vil ofte ha flere av samspillene og kjennetegnene i seg som gjør det vanskelig å plassere den i den ene eller andre kategorien. I denne studien skal det ikke fordypes hvilken kategori som dominerer. Derimot vil kategoriene være nyttig å bruke i

analyseringen av mitt materiale, for å finne ut av hvordan gutters kjønn blir fremstilt gjennom ord og bilder samt deres samspill.

2.4 Litterære karakterer

Litterære karakterer er sentrale i bildebøkens formidling. Det er de litterære karakterer som historien hovedsakelig utspiller seg rundt (Nikolajeva, 2003, s. 47). En av Nikolajeva sine poenger gjør seg svært gjeldende i studien min. Hun viser til at de litterære karakterene som skiller seg ut fra de typiske ensartede karakterene i barnelitteratur, er de som blir til betydningsfulle verk (Nikolajeva, 2003, s. 129). Bildebøker som har en guttekarakter som skiller seg ut og ikke ligner andre gutter i litteraturen slik som hovedkarakterene i min empiri, vil være de som gjør inntrykk og blir husket av elevene. Det vil være relevant å analysere de litterære karakterene ut ifra plott, og da spesielt karakterens reise fra hjemmet som en personlig utviklingsreise (Nikolajeva, 2003, s. 160). Det er relevant for mitt studie siden både Nils og Julian er på en reise fra hjemmet sitt. En annen måte å få informasjon om de litterære karakterene på er gjennom karakterenes handlinger (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 81). De mener at oppførselen til karakteren som er vist gjennom handling og direkte tale er mer inntrykksfullt for leseren enn bare statisk beskrivelse fra forfatteren. Dialogen som de litterære karakterene har avslører en annen dimensjon av karakterene og gir et til lag av informasjon (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 81). Noen egenskaper hos de litterære karakterene kan være vanskelig å formidle, men da kan deres positurer og ansiktsuttrykk hjelpe til å få frem følelser og egenskaper som frykt, sinne og glede (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 82). Plasseringen og størrelsen på de litterære karakterene i bokens oppslag er et virkemiddel i formidlingen. Et eksempel på dette er ved å plassere en karakter i sentrum av oppslaget, vil det gi informasjon om at karakteren er en betydningsfull skikkelse i bokens formidling. Eller ved å gjøre den ene karakteren mye større enn den andre og plassere den i et hjørne, vil dette kunne få frem maktposisjoner til karakterene (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 83).

3. Teori om kjønn og maskulinitet

De to bildebøkene som skal undersøkes tar for seg gutter og maskulinitet på nye måter.

Kjønnskategoriene i de to bøkene er spennende fordi at de bryter med den tradisjonelle forståelsen av gutters kjønn, men det gjør de på ulike måter. Det skal sees nærmere på i denne undersøkelsen under kapittel 5. og 6. Dermed er det nødvendig å koble kjønnsteori inn i mitt teorigrunnlag.

Kjønnsteori som omhandler transkjønn eller homofili er ikke tatt med i denne studien. Dette er på grunn av oppgavens begrensning og ønske om fordypning i kjønnsnormer knyttet til gutter.

Vinklingen i analysen av bøkene er både fra forskning og rapporter som fremlegger at vi trenger åpnere kjønnsnormer. Dette har preget meg i min utvelgelse av teori som nå skal presenteres.

Teoretiske perspektiver og kjønnsforskning er et stort felt, og det er ulike måter å drive kjønnsforskning på. Teoretikerne Lorentzen & Mühleisen (2006) løftes frem i denne studien fordi de viser til hvordan forestillinger og begreper om kjønnsforskjeller er blitt produsert i samfunn og kultur (s. 15). Jeg løfter dette frem fordi jeg ønsker å posisjonere meg med samfunn og kultur i møte med kjønn. Mitt material i denne studien er bildebøker, som kan sees på som et kulturelt produkt. En annen ting som kjennetegner de to forskerne er deres kritiske blikk på kjønnsforskningen der de ser kritisk på kjønnsforskjeller og er overbevist om at kunnskap kan bidra til forandring (Lorentzen & Mühleisen, 2006, s. 18). Først må feministisk forskning nevnes, fordi forskning og teori på menn står i direkte forlengelse av kvinneforskningen (Lorentzen, 2006, s. 121). Forskning på menn og maskuliniteter innehar et kritisk blikk i motsetning til tidligere i historien der menn kun har blitt ansett som det nøytrale (Lorentzen, 2006, s. 121). På den måten blir det utslagsgivende å studere det mannlige kjønn og dets uttrykk slik at det blir mulig å være gutt på mange måter.

3.1 Gutter og maskulinitetsbegrepet

Teori om maskulinitet, i likhet med kjønnsteori har variabler som det må tas hensyn til. Det varierer mellom kulturer, og i ulike tidsperioder samt innad i en tidsperiode (Lorentzen, 2006, s. 126). Det gjør maskulinitet til et vanskelig begrep å definere, til tross for det skal løftes frem noen teoretiske innfallsvinkler til begrepet. Maskulinitet er delvis kulturelle forestillinger, og mest av alt et analytisk begrep om kjønn (Lorentzen, 2006, s. 122). Ifølge Reynolds (2002, s. 100) blir maskulinitet fremstilt som fraværet av femininitet fremfor noe eget. Det kan sees i sammenheng med Lorentzen (2004, s. 9–10) som mener at det å være mann er preget av strenge krav og ideer. Det viser seg blant annet gjennom at maskulinitet har blitt brukt som den normen alt annet måles opp mot. Det kan oppstå fallgruver for mannen fordi han verken kan være for maskulin eller feminin (Lorentzen, 2004, s. 9–11). For eksempel kan en mann i stiletter eller struttetkjørt havne utenfor kategorien av «vanlig» mannsadferd (Dalgaard, 2016, s. 16). Dette kan sees i sammenheng med Lorentzen (2006, s. 131) som påpeker at relasjonen mellom mannlige stereotyper og mottyper ikke er statisk og brukes enten som en styrke eller trussel for den fremstillingen av den «vanlige» mannskarakteren. Fremstillinger av feminisert mann i form av egenskaper som sensitiv og omsorgsfull kan i litteratur bli en form for humor siden det blir sett på som unaturlig. Det fremstilles som en parodisk «krise for maskuliniteten» (Mallan, 2002, s. 24–25). På denne måten er kjønn, og spesielt maskulinitet i høy grad knyttet til spesielle forventninger og akseptabel oppførsel.

Det er to begreper som gjør seg gjeldende, normativ maskulinitet og hegemonisk maskulinitet. De innebærer en maskulinitet som er idealisert av samfunnet og media. Det viktigste som kommer ut av begrepet er at det løfter frem behovet for å snakke om maskulinitet i flertall og at vi må tenke forskjellige former for maskulinitet (Lorentzen, 2006, s. 124). Den hegemoniske maskuliniteten kan

forandre seg både over tid og i forhold til forskjellige sosiale systemer, for det finnes ikke en form for hegemonisk maskulinitet (Lorentzen, 2006, s. 127). En kritikk av den hegemoniske maskuliniteten som er relevant er det faktum at begrepet ikke har rom for menns endringspraksis. Som vil si menn som kjemper mot den hegemoniske maskuliniteten og bryter med den (Lorentzen, 2006, s. 127). For det er ikke slik at idealet innebærer maskuliniteten til de fleste menn i et samfunn. En forestilling om en maskulinitet for alle vil være et urealistisk mål. Det vil alltid eksistere i forhold til den enkeltes kropp (Mallan, 2002, s. 35). For det vil alltid være en diversitet i maskulinitet, men samfunnet vil alltid ha et dominerende ståsted i oppfatningen av hva den rette er (Mallan, 2002, s. 16).

3.2 Kjønn og kjønnsnormer

Kjønn er en av de mest grunnleggende kategoriene vi mennesker opererer med for å forstå oss selv og verden på (Dalgaard, 2016, s. 22). Samfunnet vårt har blitt strukturert og organisert på grunnlag av en kjønnsbasert todeling. Forståelsen for hvordan de to kjønnene skal forholde seg til hverandre har hatt betydning for utviklingen av blant annet normer (Bondevik & Rustad, 2006, s. 43). Det gjør seg relevant i mitt materiale siden de to guttene i bildebøkene er preget av normene knyttet til kjønn. Kjønn kan deretter deles inn i tre kategorier. Der kjønn er noe som er i oss, utenfor oss og mellom oss. De tre kategoriene for kjønn kan sees på som både biologisk og sosiokulturelt. På engelsk er det to ord for kjønn som viser konkret til dette. Odet sex går på det biologiske kjønn og det faktum at vi er kroppslig ulike, og gender som viser til det sosiale og kulturelle kjønn (Dalgaard, 2016, s. 16). Kjønn får i tillegg en betydning for hvordan vi agerer eller handler (Dalgaard, 2016, s. 15). Dermed løftes definisjonen fra Dalgaard (2016, s. 18) frem siden den viser til at kjønn defineres enten som noe man er eller noe man gjør. En forlengelse av det å være kjønn er det å gjøre kjønn som West og Zimmermann (1991) tidlig tok for seg i sin artikkel *Doing gender*. De mente at å utøve kjønn basert på det biologiske kjønn er unaturlig, men at det er basert på sosiale roller og identiteter (Solbrække & Aarseth, 2006, s. 70). De ønsket å prøve å forstå hvordan mellommenneskelige relasjoner skaper og opprettholder et hierarkisk kjønnssystem. Dette er en teori som setter søkelys på makt og ulikhet i kjønnsforskningen (Solbrække & Aarseth, 2006, s. 70). En videreutvikling av teorien til West og Zimmermann er Butlers forståelse av den. Hun mener at mennesker i et samfunn må fremføre de kulturelle normene som er knyttet til kjønn for å bli bekreftet. Denne fremførelsen av kjønn mener Butler må sees i sammenheng med at kjønn er historisk og kulturelle maktstrukturer som er skapt i et samfunn (Solbrække & Aarseth, 2006, s. 74). Dette kan kobles med at «kjønn er noe vi gjør, det skapes, utvikles, forhandles og endres i alle fellesskap vi inngår i» (Dalgaard, 2016, s. 13).

Hovedsakelig skal denne oppgaven ta for seg kjønn som noe vi gjør, og som noe som skapes og defineres «gjennom normer og kulturelle koder». Vi mennesker speiler oss i disse normene, og lar de

være med på å definere oss. På den måten blir kjønn noe som er mellom oss mennesker (Dalgaard, 2016, s. 22). Siden normene er så definerende er det fruktbart å analysere kjønnsnormene i denne studiens materiale, fordi barn blir påvirket av de forventningene de møter (Dalgaard, 2016, s. 29). Helt konkret er kjønnsnormer «en samling av normer og forventninger til det å være mann eller kvinne, gutt eller jente» (Teigen & Svartdal, 2020). Kjønnsnormer er et begrep som tar for seg kjønn som sosialt formet, og ikke bare biologisk bestemt. Teorien om kjønnsnormer har hatt en historisk utvikling. Den tar nå for seg at kjønnsnormene formes av samhandling mellom mennesker, men at samhandlingen også formes av normene (Solbrække & Aarseth, 2006, s. 65). I mitt forskningsprosjekt skal samhandlingen som skjer mellom karakterene i boken, og samhandlingen mellom bilde og tekst studeres for å få et bilde av fremstilling av kjønnsnormer.

Det ligger en grunntanke om hvilke muligheter barn har til å utvikle seg. Ved å fokusere på muligheter kan et slikt perspektiv føre til en likestilling mellom kjønnene ved å ta sikte på at alle barn skal ha like muligheter (Dalgaard, 2016, s. 18). Det er ikke nødvendigvis stigmatiserende eller negativt å få en merkelapp (Petersen, 2016, s. 118). Derimot er det viktig å være bevisst hvilke verdier vi tilegner kategoriene fordi de ofte kan skape sosiale hierarkier (Petersen, 2016, s. 117). Forholdet mellom kjønnsnormene er både hierarkisk, altså ulike grader av maskulinitet og feminitet, og i kontinuerlig dynamisk endring fordi det er samfunnsbetinget. Kjønn har hatt forskjellig betydning i ulike historiske perioder i samfunnet. Viktig å understreke at formålet ikke er å skape et kjønnsnøytralt miljø, men være oppmerksom på at det er barn som ikke befinner seg innenfor de tradisjonelle kjønnsoppfatningene (Hjerrild, 2016, s. 8). For det er viktig å være klar over og akseptere at det er mange måter å være jente og gutt på. For måter å være på er kulturelt, historisk, sosialt betinget, og ikke minst individuelt. Dette mener jeg fordi oppfattet kjønn, altså gender og kjønnsnormer er et samfunnsprodukt, som bør diskuteres og tolkes på et kulturelt grunnlag. I min studie skal kjønn undersøkes gjennom litteratur for barn, som er et kulturelt produkt.

Måter å være kjønn på er, som sagt tidligere, kulturelt betinget og ikke minst individualisert. Dermed trengs det et bredt spekter av representasjoner for barn og unge. Kverndokken (2013, s. 87–88) sier at litteratur kan bidra til at gutter møter guttebilder som både kan treffe den konteksten de lever i, og hjelpe dem i søken etter en gutteidentitet. Litteratur er et kulturelt og samfunnsbetinget produkt som alltid er i endring, og kan tolkes ulikt ut ifra hvem som leser den. På denne måten kan bildebøkene tolkes ikke bare som et litterært produkt, men også som et samfunnsbetinget produkt ved hjelp av moderne kjønnsteori. Dermed anses det for meg som relevant å knytte kjønnsteori og litteraturteori sammen.

3.3 Gutter sitt kjønn i litteraturen

Kverndokken (2013, s. 87–88) viser til at bildeboken har en sosialiserende faktor. Det er på grunn av at teksten formidler verdier og følgelig tegninger av guttebildet. Det vil være vanskelig å skille bildebøker for barn fra den vide kulturelle kontekst fordi de er påvirket av sosiale, politiske og økonomiske interesser. Historien og kulturen har og har hatt en påvirkning på fremstillingen av maskulinitet (Mallan, 2002, s. 15). Det sosiokulturelle synet på kjønn sammenfaller med bildebokens sosialiserende faktor. For hvis maskulinitet blir presentert som et sett med kulturkonvensjoner som er formbare, så muliggjør det vår tenkning og revidering for andre måter å være mannlig på (Nodelman, 2002, s. 14).

Ofte når gutten skal avbildes i litteraturen kan det oppstå to kritiske punkt ved maskuliniteten. Det presenteres som et universalt subjekt som skal gi umiddelbar gjenkjennelse. Og at veien til manndom er uproblematisk (Mallan, 2002, s. 15). For mange undergraver stereotyper rettet til menn og gutter. I tillegg at våre ideer om maskulinitet er like farlig for gutter som feminitet for jenter. Dermed blir det betydningsfullt å undersøke om det er ideer og antagelser om maskulinitet som vi ønsker å beholde, og videre hvordan bøker for barn uttrykker dette. For bøker for barn kan både bevisst og ubevisst utvikle en undertrykkende ide om hva den ønskelige maskuliniteten er (Nodelman, 2002, s. 2). På denne måten blir maskuliniteten forstått som en opposisjon og kontrast til det feminine (Nodelman, 2002, s. 3). Han løfter også frem at gutter som ikke følger «guttekode» blir populært forstått som enten homofil eller jentete (Nodelman, 2002, s. 12). I følge Nodelman (2002, s. 11) innebærer litteratur for barn forsterkende ideer om en normativ maskulinitet. For eksempel ved at mange barnebøker setter søkelys på den tøffe og modige gutten som overviner farer og til slutt blir en helt. Den tradisjonelle mansrollen kan være undertrykkende for både gutter og menn ved at de ikke får besitte egenskaper som følsomhet, og spesielt ikke til eget kjønn (Kverndokken, 2013, s. 104).

Kverndokken (2013, s. 105) viser til at guttebildet i barnebøker er preget av «barn som møter samfunnet som hovedfiende, og som selv må ta ansvar når voksne og samfunnet sviker». For mange gutter kan det bli en kamp å utøve eget kjønn. Kampen avbildes nå med en «ny kriger» som vinner gjennom hans sinn og forestilling, ikke gjennom bruk av kroppen. Denne nye «krigeren» er bevisst på eget ideal av mannlighet (Mallan, 2002, s. 23). Kverndokken (2013, s. 104) viser til barnebøker der guttekarakterene bruker fantasi og drømmer som hjelp til å finne ut hvem de er. På den andre siden blir gutter og menn ofte fremstilt i barnebøker til å være opptatt av militære leketøy og annen teknologi (Mallan, 2002, s. 19).

3.4 Tilleggsfaktorer i kategoriseringen av kjønn

Kjønn er nært knyttet til farger, og en som har forsket på dette er Ambjörnsson (2011). Hun viser til at fargen rosa markerer et skille mellom gutter og jenter, både for foreldre og for barna

(Ambjörnsson, 2011, s. 59–60). Videre viser hun til at det å ta avstand fra rosa er en måte å vise at man er gutt på og ikke jente (Ambjörnsson, 2011, s. 61). Yeung & Wong (2018, s. 260) viser til at kinesiske barn deler den samme «gender»-type farge preferansene som vestlige barn ved at jentene valgte rosa og guttene valgte den vekk. Dette gjør seg gjeldende i min studie siden bøkene er skrevet av forfattere fra ulike kulturer. I tillegg viser det til hvor etablert farger er for kategorisering av kjønn. Andre faktorer som er nært knyttet til kjønn er forbruk og materialitet. Når vi ser på klær, gjenstander og leketøy ser vi fort at det meste henvender seg til det ene eller andre kjønn (Dalgaard, 2016, s. 23). Dette kan sees i sammenheng med Lie (2004, s. 73) som viser til at å studere ting viser oss at kjønn kan studeres utenfor menneskets kropp. Tingene kan sees på som symboler som forteller oss hvordan vår tid er (Lie, 2004, s. 75). I tillegg kan tingene være en måte for oss å tenke på fordi de blir presentert i materiell form uten noen spørsmålstejn. De kan fungere som modeller for hvordan ting er, og forteller hva femininitet og maskulinitet er (Lie, 2004, s. 77). Leker og klær er sentrale ting for barn. Campenni (1999, s. 135) gjorde forskning som viste til at feminine leker var relatert til skjønnhet og attraktivitet, mens maskuline leker appellerte til konkurranse og aggresjon, i tillegg til å være virkelighetsnære. Leker er medvirkende faktorer i sosialiseringen av kjønn fordi de inneholder implisitte forventninger og forestillinger om to kjønnene. Det vil ha en betydning for hvordan barnet møtes fordi det viser hvilke type barn som bærer eller bruker det (Dalgaard, 2016, s. 28).

4. Metodiske valg og fremgangsmåte

Metoden som skal benyttes for å svare på denne studiens problemstilling er en todelt kvalitativ og litteraturvitenskapelig metode. Jeg har valgt å kombinere dem fordi jeg skal analysere to litterære verk på en kvalitativ måte. Grunnlaget for analysen av bildebøkene er det teoretiske rammeverket som er gjort rede for i kapittel 3. De litteraturteoretiske perspektivene er teori om bildebok og da spesielt på ikonotekst prinsippet, og kjønnsteori med søkelys på kjønnsnormer og maskulinitet. Dette dobbel teoretiske perspektivet vil være grunnmuren i analysen av tekstmaterialet. I tillegg blir litteraturteori brukt for å analysere bildebøker som et kulturelt produkt, og deretter kjønnsteori for å analysere bildebøker som et samfunnsavhengig produkt. I bildebokanalysen bruker jeg Ommundsen (2018, s. 149–170) som analyseverktøy, og Nikolajeva og Scott (2006) sin teori på ulike typer samspill mellom ord og bilde for å granske hvordan gutter og kjønnsnormer er fremstilt i ord og bilde, og i samspillet mellom dem. I dette kapittelet skal jeg først gjøre rede for litterær analyse, deretter mer spesifikt om bildebokanalyse.

4.1 Hermeneutisk tilnærming

Mitt materiale i denne studien er tekst i form av verbaltekst og bilder i en bildebok, og min overordnede metode for denne studien er kvalitativ tekstanalyse. Postholm & Jacobsen (2018, s.

163) viser til at det er en metode som følger en lang historisk fortolkningstradisjon som heter hermeneutikken. Analysen tar for seg en tolkning av fremstillinger, og dermed vil mitt forskningsprosjekt kunne plasseres innenfor den hermeneutiske vitenskapsteoretiske tradisjonen. Hermeneutikken mener virkeligheten er menneskeskapt, og må dermed fortolkes for å gi mening (Alnes, 2020). Gjennom min forskning skal jeg gjøre et forsøk på å fortolke den virkeligheten som er fremstilt i to bildebøker. Nikolajeva & Scott (2006, s. 2) viser til at det er likheter mellom den hermenautiskesirkelen og lesing av en bildebok. Det er på grunn av at lesingen av bildet vil gi en forventning om hva lesningen av teksten vil være, når dette veksles på vil det skapes nye forventninger og opplevelser. Dermed vil hver ny lesning av de to modalitetene bidra til å gi et bedre bilde av helheten. Dette er slik min leseprosess vil være, og på denne måten er målet med min forskning i tråd med målet til hermeneutikken. I dette tilfellet blir det å skape en ny forståelse av fenomenet kjønnsfremstilling i litteratur. Tolkningen gjøres gjennom valgt teori og forskning, og tolkningen min vil være et bidrag til en ny forståelse av fenomenet. Et viktig moment å løfte frem er at alle har forskjellig førforståelser. Denne studien er min forståelse av bildebøkene *Julian er en havfrue* og *Barbie-Nils og pistolproblemet*. Stokke & Tønnessen (2018, s. 25) viser til Gadamar (1960) som påpekte at en leser alltid møter teksten med bestemte forventninger og erfaringer, og det kalte han leserens horisont. Ved å veksle mellom å lese deler av teksten og hele teksten vil leseren kontinuerlig revidere sin forståelse av teksten. Stokke & Tønnessen (2018, s. 30) viser til at mennesker med ulike kulturelle ståsteder vil ha ulike verktøy for å forstå teksten. Derfor forankres analysen min i teori og forskning som er gjort rede for tidligere i oppgaven under kapittel 2.

4.2 Studiets validitet og relabilitet

Det etiske å ta stilling til i den litterære forskningen er graden av subjektivitet og førforståelse. En analyse og tolkning vil være subjektiv. Ved bruk av teori og forskningsbaserte begreper kommer det faglige mellom meg og tekstene som analyseres. Dermed blir det viktig å holde seg til teorien og referere tydelig i analysen og tolkningen. På den måten kan forskningen vise til så objektive og verdifrie funn i analysen som mulig. Teorien er en del av metoden og er dermed en del av validiteten til forskningen min. Kvale & Brinkmann (2015, s. 276) viser til at validitet handler om metoden som er valgt egner seg til å undersøke det som skal undersøkes. Jeg har valgt (Ommundsen, 2018, s. 149–170) sitt kapittel der hun legger frem om bildebokanalyse som mitt analyseverktøy. Hennes kapittel er basert på andres teori blant annet Nikolajeva og Scott (2006) som denne studien skal benytte seg av. Denne oppgaven legger Ommundsen (2018) til grunn fordi det dekker mange av de betydningsfulle virkemidlene som er å finne i bildebokens meningsdannelse. I tillegg egner det seg fordi i denne studien er det et utvalg oppslag som undersøkes, og dermed egner det seg med variasjonen i virkemidler som Ommundsen (2018) fremviser. Denne variasjonen egner seg til å gi en

helhetlig forståelse av bokens oppslag og meningsdannelse. Valget av denne metoden utelukker andre elementer som kunne vært undersøkt. På denne måten er jeg bevisst og reflektert over at valgene som blir tatt i denne studien kan ha konsekvenser for resultatene som presenteres. Det kan sees i sammenheng med relabiliteten til dette studiet. Relabilitet går ut på at forskeren skal utvise en pålitelighet eller troverdighet ovenfor forskningsprosessen. Det handler om tydelighet angående bruk av metode og materialet samt analyse og funn. Et annet avgjørende punkt er tydelighet angående eget teoretisk ståsted og dets betydning for tolkninger i oppgaven (Dalland, 2020, s. 246).

Validiteten og relabiliteten er nært knyttet sammen i denne studien ved at valg av teori og metode er avgjørende for både fremgangsmåte og funn. Det har blitt informert om at det teoretiske ståsted er begrenset til kjønnsteori og maskulinitet. Perspektivet som omhandler queer eller trans er ikke med i denne studien til tross for at det er et perspektiv som kommer frem i *Julian er en havfrue*. I denne studien er formålet å sette søkelys på hvordan rammene er for gutter, og spesielt for de som bryter med dem. Dette påvirker mine funn, og et annet teoretisk perspektiv ville gitt innsikt i dem på en annen måte. Tidligere i oppgaven er det blitt gjort rede for at materialet er samlet inn via bærekraftsbiblioteket, under mål 5 likestilling. Det er gjort på grunn av min interesse for sosial bærekraft som jeg har studert et semester på lærerutdanningen. Hvordan jeg har samlet inn mitt materiale og hva min bakgrunn er for oppgaven er en del av studiets relabilitet (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 58). Videre skal jeg presentere min metode og dermed min fremgangsmåte i denne forskningens metodiske prosess.

4.3 Litterær analyse

Metoden for denne studien er en litteraturvitenskapelig metode. Det er en systematisk metode som tar for seg spørsmål til tekster og undersøkelser for å oppnå ny kunnskap om et fenomen (Andersen et al., 2012, s. 8). Valget av teori legger føringer for hvordan teksten blir analysert og videre tolket og diskutert. Materialet er avgjørende for analysen, og analysen må tilpasses tekst, innfallsvinkel og forskeren sin teoretiske orientering (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 45). Siden materialet i min forskning er skjønnlitterære bildebøker, blir den litterære analyse spisset til bildebokanalyse, som beskrives nærmere under kapittel 4.4. Metoden passer bra med det jeg ønsker å undersøke i min forskning som er fremstilling av kjønn gjennom bilde og ord. En grundig analyse av de to bildebøkene, krever nærlesing og tolkning. Sistnevnte er en avgjørende handlinger for å kunne «beskrive, forklare og forstå» den skjønnlitterære teksten (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 47). For å få til sistnevnte har jeg valgt å kun analysere to bildebøker. Høgheim (2020, s.29) beskriver kvalitativ metode som tekstforskning der man studerer mennesker, tekst eller situasjoner. Min analyse er som nevnt tidligere kun basert på to bildebøker, og dermed kan jeg ikke generalisere resultatene jeg får. På grunnlag av sistnevnte støtter denne studien seg til kvalitativ metode.

I litterære analyser kreves det en nærlesing av materialet (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 46). Ofte er det valget av materialet, innfallsvinkelen på prosjektet og problemstillingen som avgjør hvilken teori som er relevant å bruke til å drøfte funnene fra nærlesingen. Den litterære analysen kan foregå på ulike måter, men må tilpasses til problemstilling og det teoretiske rammeverket (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 45). En analyse gjøres for å finne svar på spørsmål i et gitt datamateriale. For å få til det må spørsmålene være avgrenset og tilpasset. Skjønnlitterære tekster egner seg til litterær analyse siden teksten har en unik utformingsverdi (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 47).

Problemstillingen i dette prosjektet er tilpasset materialet mitt som er bildebøker. For å svare på spørsmålene i min forskning skal jeg benytte meg av teori om ikonotekst prinsippet som er særegent trekk for bildebøker (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 49). I min forskning ble det en dialektisk prosess mellom det å finne teori på forhånd og finne teori etter nærlesingen av materialet ut ifra min problemstilling. Det dukker opp nye perspektiver og refleksjoner etter jobbing med teori og flere gjennomlesninger av empirien. Samspillet mellom bokens fantasi og hvordan meningen er utformet kan være interessant å undersøke i en analyse. Dette blir tatt med i analysen av hvordan gutters kjønn fremstilles i de to bildebøkene.

4.4 Bildebokanalyse

Bjørlo & Goga (2020, s. 64) framlegger definisjon på bildebokanalyse slik: «En bildebokanalyse undersøker hvordan samspillet mellom ord og bilde kommer til uttrykk i den enkelte bok». Denne definisjonen og metoden er egnet til å svare på min problemstilling fordi den understreker betydningen av samspillet mellom de to modalitetene. Teori om samspill er som nevnt tidligere basert på de kjente teoretikerne Nikolajeva og Scott i deres bok *How picture books works* (2006). I tillegg støtter denne studien seg på bildebokanalyse fra Ommundsen (2018, s. 158) fordi hun fremhever viktigheten av å undersøke hvordan bildebokens virkemidler sammen fremstiller bokens tematikk.

Det første punktet til Ommundsen (2018, s.158) ble først introdusert i oppgavens oppbygging under kapittel 1.5 og det er bokens *paratekster*. Det som analyseres her er hvordan omslaget er utformet, både formatet, bildet med fargebruken og hvordan tittelen er skrevet. I tillegg analyseres det hvordan dette får frem hva boken handler om, og om de to modalitetene utfyller eller utvider hverandre (Ommundsen, 2018, s. 158). Det er nyttig å studere hvordan sammenhengen mellom forsiden og baksiden av boken er. Dette gjelder for bokens innsidepermer både foran og bak, fordi her analyseres det etter en eventuell utvikling. Avslutningen kan fremstå som en kontrast og gi oss informasjon om stemningen i boken (Ommundsen, 2018, s. 159).

Det neste som er det andre punktet er bokens **layout, teknikk og farger** som går ut på å analysere hvordan oppslagene i boken ser ut. Her analyseres spesielt bilde og tekstens plassering og hvor mye plass hvert av de elementene utgjør på oppslaget. Siden bildene er sentrale i bildeboken har både deres farger og teknikk noe å si på fremstilling av tema, og stemningen i boken. Teknikken som er brukt på utformingen av bildene har en betydning for hvilken estetisk opplevelse som oppstår. Når det gjelder farger kan man studere om det er brukt kontraster i form av lyse og mørke farger, eller kalde og varme farger (Ommundsen, 2018, s. 160). Dette punktet er svært relevant for min problemstilling. Både ved bruk av de kjønnsdefinerende fargene blå og rosa, samt fargebruk i uttrykkelsen av karakterenes følelser angående kjønnsnormer.

Det tredje punktet henger nært sammen med det forrige. Det går ut bildenes **komposisjon, bildeutsnitt og perspektiv**. Bildeutsnittet kan være et oversiktsbilde eller et bilde som er zoomet inn. Det er med på å få frem enten nærhet eller distanse til det som skjer i boken. Det kan brukes, normalperspektiv, fugl- og froskeperspektiv. De to sistnevnte kan brukes som et virkemiddel for å få frem maktposisjoner. En utvidelse av dette er verdiperspektivering som går ut på for eksempel gjøre en karakter betydelig mindre enn de andre som får frem avmakt (Ommundsen, 2018, s. 160). Siden denne studien undersøker kjønnsnormer, er elementet makt interessant å undersøke gjennom å se på hvordan bildene sammen med tekst er komponert.

Det fjerde punktet går ut på bokens **person- og miljøskildring**. Når det gjelder personer har jeg tatt for meg litterære karakterer i min teoridel i kapittel 2.4. Bilder har en unik måte å få frem hvordan personer og steder ser ut. Det er blant annet mulig å avbilde karakterene sitt kroppsspråk fordi det er med på å få frem deres mangfold av ulike følelser. Når det gjelder tidsperspektivet til der karakterene befinner seg brukes gjerne verbalteksten, i samspill med illustrasjoner om for eksempel natt og dag (Ommundsen, 2018, s. 160). Dette punktet er en styrke inn mot mitt prosjekt siden det hjelper meg å undersøke hvordan gutter og bryting av kjønnsnormer er fremstilt. I tillegg gjør miljøskildringene seg gjeldende ved at de er med på å vise det kulturelle aspektet, som er sentralt i denne forskningens forståelse av kjønn.

4.5 Særskilt om paratekst

Punktet paratekst utdypes med teori her i metodedelens fordi det er et sentralt punkt i denne studiens bildebokanalyse. Parateksten består av omslagsillustrasjonen, tittel, innsidepermer, tittelblad, baksideteksten og formatet til boken. Dette er med på å ramme inn boken, og er en del av bokens meningspotensial (Birkeland et al., 2018, s. 109). Parateksten er altså alt av tekst og bilde som ikke er selve fortellingen. Pantaleo (2018, s. 28) refererer til at det var den franske litteraturteoretikeren Genette (1987) som introduserte konseptet av paratekst. Han beskriver det som en udefinert sone imellom forsiden og baksiden som ikke er preget av faste regler. Som vist til

tidligere er paratekst både særegent og en vesentlig del av bildeboken. Nikolajeva & Scott (2006, s. 241) mener den er viktigere i bildebøker enn i romaner, fordi den gir både et førsteinntrykk og veiledet lesing, samt informasjon om bokens budskap. Forsiden kan regnes som en integrert del av fortellingen. I tillegg kan tittelen bidra til å skape mening og forståelse fordi den er en del av tolkningen som leseren gjør. Farger, design, og/eller illustrasjonene er ofte med på å komplementere teksten til tittelen (Pantaleo, 2018, s. 41). Sentrale elementer i formidlingen av bildebokens fortelling er karakterer, kontekst, tema og humør (Pantaleo, 2018, s. 42). En tradisjonell tittel er en narrativ tittel som oppsummerer innholdet i boken (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 243). I tillegg til å hovedsakelig gi informasjon om innholdet i boken, kan tittelen skape undring og usikkerhet. Det kan bidra til at leseren danner seg hypoteser som man ønsker å teste ut ved lesingen av boken (Michelsen, 2018, s. 64). Innsidepermene er ifølge Nikolajeva & Scott (2006, s. 247–248) ikke ment til dekorasjon, men for å gi tilleggsinformasjon som er med på å vise endringene som er skjedd i en bok. Ofte gjør karakteren her ting som ikke nevnes i boken. Det er vanlig å ha et lite utklippsbilde av hovedpersonen i tittelbladet, det fungerer som en introduksjon. På den andre siden er det kun noen ganger at fortellingen begynner på tittelbladet (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 250).

5. Bildebokanalyse

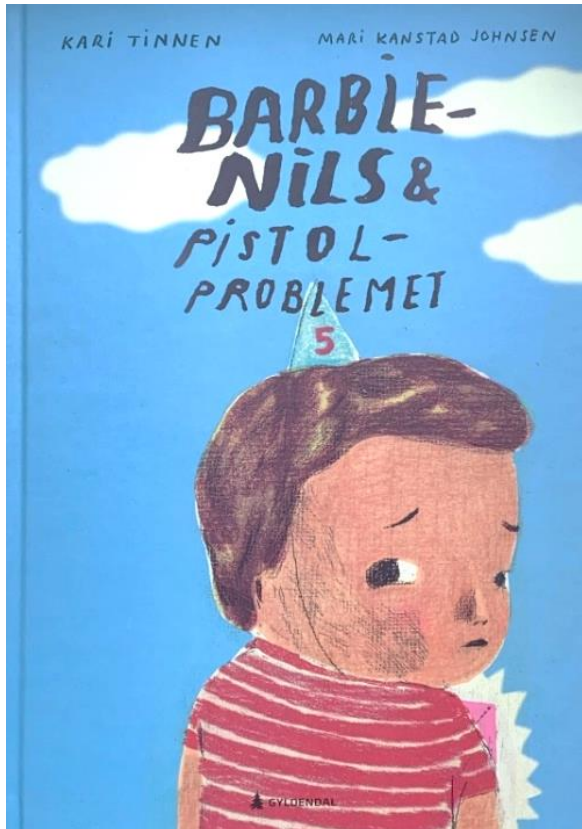
I denne bildebokanalysen presenteres mine funn fra lesningen av empirien som er med bakgrunn i det jeg har presentert tidligere under teori og metode som er kapittel 2 og 3. Bildebøkene blir analysert ut ifra Ommundsen (2018, s. 149–170) sine kategorier som vist til ovenfor i kapittel 4.4. Sentral teori som er gjennomgående i analysen er samspillet mellom bilde og ikonoteksten. Denne teorien blir brukt til å fremlegge hva jeg ser i empirien, og som begrunnelse for hvorfor jeg velger å se på det. Det hermeneutiske perspektivet som ble fremlagt under kapittel får frem det faktum at hver enkelt leser vil ha sin tolkning og meningserfaring. For å unngå at analysen skal bli for subjektiv har jeg mitt teoretiske grunnlag fra både metodekapittelet og teorikapittelet mellom meg og empirien. Analysen er første steg for å nå målet med denne studien som er å prøve å finne mulige svar og tendenser til min problemstilling: *På hvilke måte fremstilles gutter og maskulinitet, og deres muligheter til å bryte med kjønnsnormer i bildebøkene Barbie-Nils og pistolproblemet og Julian er en havfrue?*

Bildebokanalysen er strukturert slik at den er delt i to etter bildebøkene. Først presenteres *Barbie-Nils og pistolproblemet* og deretter *Julian er en havfrue*. Rekkefølgen på analysen starter med parateksten siden det er den leseren møter først. I tillegg er paratekstene en viktig innramming som forbereder oss på selve historien i bøkene. Deretter analyseres bildets dimensjoner siden bildet er sentrale i bildebøker. Til slutt i analysen undersøkes de to bøkene sine litterære karakterer med problemstillingen som bakteppe. I analysen kommer jeg til å bruke bilder hentet fra de to

bildebøkene. De oppslagene jeg legger ved bilde av vil være de oppslagene jeg særlig kommer til å fokusere på og referere til. Etter analysen kommer drøftingskapittelet, og der vil meningen av funnene komme frem med bakgrunn i analyse og teori.

5.1 Barbie-Nils og pistolproblemet

5.1.1 Paratekstene som spenningsmoment

Forside (*Barbie-Nils og pistolproblemet*, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

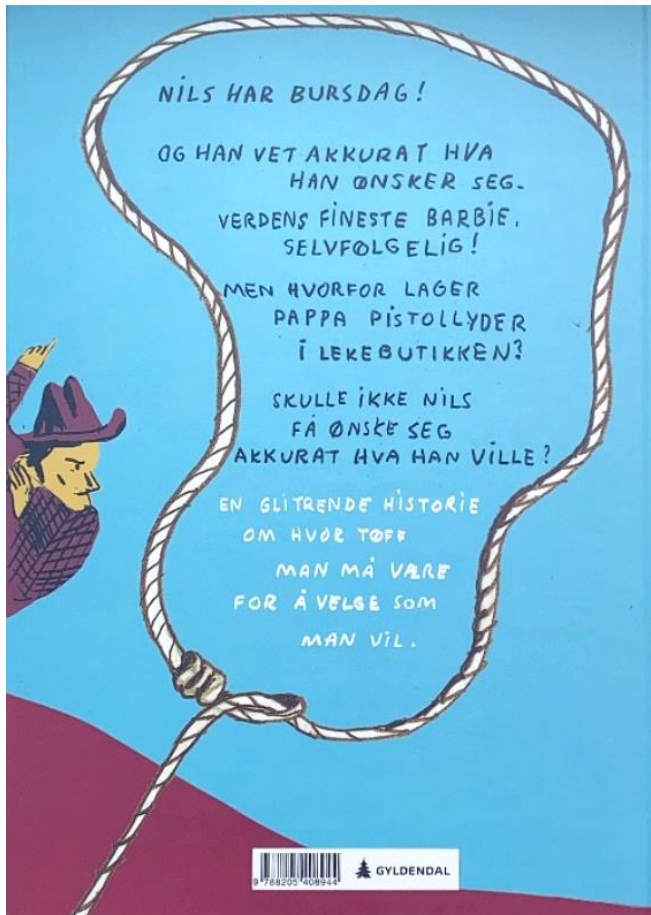
Allerede i boktittelen til *Barbie-Nils og pistolproblemet* får jeg et inntrykk av at det gis hint om hva som skal skje videre. Tittelen gjør meg nysgjerrig på hva som kommer til å skje på grunn av sammensetningene av ord som gir ulike assosiasjoner, men ingen naturlige forklaringer. Et eksempel på dette er informasjonen om navnet på hovedpersonen. Ved å sette Barbie foran navnet med en bindestrek viser det antydninger til hva denne personen liker, eller hva han er assosiert med. Tittelen viser til hva som kommer til å skje ved å skrive «og pistolproblemet». En førstegangsleser vil derimot ikke vite hva som er pistolproblemet eller hvordan det kommer til å utartes. Tittelen mener jeg forteller lesere mye om hvem boken handler om og et hint om hva som kommer til å skje, og dermed er det tegn til at

dette er en tradisjonell tittel. Nikolajeva & Scott (2006, s. 243) legger frem at en tradisjonell tittel viser til hva handlingen i boken kommer til å utspille seg rundt. Dette leser jeg som en styrke fordi det skaper en spenning samtidig som den gir et frempek til historien. Et annet element i tittelen som skaper spenning er ordet Barbie og pistol, som kan sees på som to ord som kontrasterer hverandre. Der gjerne førstnevnte assosieres med søt og uskyldig, mens pistoler er mørke i fargen og skaper ofte farlige situasjoner. Jeg tolker det som at tittel gir informasjon om at pistol skaper problemer siden ordet pistol og problem er satt sammen. Pistol kan tolkes som et symbol på makt og forhandling. Jeg tolker denne sammensetningen av ord som kontraster. Kontraster kan bidra til å skape spørsmål rundt bokens tematiske fremstilling og handling (Michelsen, 2018, s. 64).

Under tittelen er forsidebildet plassert, det er nærliggende å tro at dette er Barbie-Nils siden bildet forankrer navnet i tittelen, og at det kun er bilde av en gutt og ikke mange. Det ser ut som om hans ansiktsuttrykk viser en bekymring og frykt siden øynene og munnen hans er dratt nedover, mens

øyenbrynene er hevet. Jeg synes det er interessant at kroppsspråket hans forsterker ansiktsuttrykket. Det tolker jeg på grunn av at kroppen til Nils er vendt med ryggen til, mens hodet er snudd bakover og møter blikket til leseren. Kroppsspråket til Nils er et godt eksempel på at bildeboken er en sammensatt tekst. En sammensatt tekst er der de to modalitetene, bilde og tekst, sammen får frem bokens handling og mening (Ommundsen, 2018, s. 151). Kroppsspråket gir leseren informasjon om hvordan Nils sine følelser kommer til å være videre i boken. Det kan sees i sammenheng med at kroppsspråket er en pekepinn på hvordan humøret og stemningen er i parateksten (Pantaleo, 2018, s. 42). Både ansiktsuttrykket og kroppsspråket gir meg en indikasjon på at Nils sitt humør er det motsatte av glad og bekymringsløs. Ved å studere bildet nærmere får jeg øye på at foran seg har han en rosa eske. Rundt den rosa esken ser det ut som en uttrykksboble fra tegneserier som ofte har meningsinnholdet «pang». Det kan sees i sammenheng med «pistolproblemet» i tittelen. Det er nærliggende å tro at den rosa esken symboliserer eller inneholder Barbie som Nils er knyttet til i tittelen. Med bakgrunn i hans kroppsspråk leser jeg at det ser ut som han prøver å enten skjule eller beskytte den. Det er interessant at vi ser så lite av den rosa esken. Det får meg til å ville gå i gang med lesingen, og dermed synes jeg forsiden fungerer godt som en sidevending.

Hatten som Nils har på hodet, er trekantformet og har et femtall på seg. Jeg leser det som at den er en bursdagshatt og at Nils blir fem år. Denne informasjonen er etter min lesning med på å kontekstualisere historien. En annen interessant detalj er forsidens bakgrunnsfarge farget som en blå himmel med tre små hvite skyer på. Min lesning er at en blå himmel med få skyer tyder på en solskinnsdag, som ofte forbindes med en gledens dag, slik som bursdager. På den andre siden kan de hvite skyene på himmelen tolkes som illevarslende tegn. Dermed kan det også være en forankring mellom skyene og tittelen. Dette åpner for ulike lesninger av Nils, og pistolproblemet som han er knyttet til. Bakgrunnen står i kontrast med tittelen og bildet av Nils som både inneholder ordet «pistolproblem» og det bekymringsfulle ansiktsuttrykket til Nils. På dette oppslaget gir de to modalitetene, bilde og tekst, motstridende informasjon. Det ser jeg sammenfaller med det som er karakteristisk for kontrapunktiske bildebøker (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 24).

Bakside (Barbie-Nils og pistolproblemet, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

Baksiden av boken er en betydningsfull del av parateksten og bokens formidling av meningsinnholdet. Min lesning av baksiden får frem at det er tegn til at baksiden henger sammen med forsiden. Dette tolker jeg på grunn av at forsiden og baksiden så utgjør en sammenhengende enhet i form av at den blå himmelen og den brune bakken glir naturlig over i hverandre. Dette mener jeg kan sees i sammenheng med Nikolajeva & Scott (2006, s. 241) som sier at parateksten fungerer som veiledet lesning i bildebøker. Teksten på baksiden av boken er og i sammenheng med tittelen og bilde på forsiden av boken. Teksten understøtter at det er Nils vi ser på fremsiden, og at han har en bursdagshatt på hodet. I tillegg gjentar baksideteksten Barbie og pistol.

Baksideteksten lyder slik:

«Nils har bursdag! Og han vet akkurat hva han ønsker seg. Verdens fineste Barbie, selvfølgelig! Men hvorfor lager Pappa pistollyder i lekebutikken? Skulle ikke Nils få ønske seg akkurat hva han ville? En glitrende historie om hvor tøff man må være for å velge som man vil.»

Jeg synes at den siste setningen i baksideteksten er interessant fordi den fungerer som en slags oppsummering av historien og er noe jeg som leser tar med meg i min egen tolkning av historien, og da spesielt ordet «tøff». Baksideteksten er rammet inn av en stor lasso som det ser ut som faren til Nils kaster siden faren er plassert til venstre for teksten. Det ser ut som for meg at øyenbrynene hans er rynket sammen i et stramt blikk. I baksideteksten er ordet «Pappa» og «pistollyder» plassert rett etter hverandre, som indikerer for leseren at pistolproblemet trolig har med faren til Nils å gjøre. Det at faren til Nils kaster en lasso og lager pistollyder tyder på at det ikke vil bli lett for Nils å være Barbie-Nils. Både bilde av Nils og faren til Nils gir samme informasjon som teksten, at det blir vanskelig for Nils å velge som han vil. På denne måten mener jeg at det budskapet kommer frem i begge modalitetene. Det kan sees i sammenheng med (Birkeland et al., 2018, s. 118) som viser til at når de to modalitetene bilde og tekst gir samme informasjon oppstår det en forankring av meningsinnholdet.

Insidepermene i starten av boken består av myldrebilder med tegninger som har en litt underlig tegnestil i fargene rød, svart og blå. Det er tegninger av figurer som ikke har realistiske proporsjoner og uttrykk. Et eksempel på dette er figuren oppe til høyre som har et hode som ser ut som en bjørn, men en kropp som ser ut som et menneske. Tegningene kan se underlige ut fordi de gir inntrykk av at de er tegnet av barn. Min lesning av myldrebildet er at det åpner opp for ulike assosiasjoner og tanker, som gir rom for undring. Figurene er tegnet i en stil som kobler sammen det kjente med det ukjente. For eksempel ved at figurene er en blanding av mennesker og dyr. Det er mange ulike ansiktsuttrykk på figurene som kan være en måte å formidle ulike følelser på.

Insideperm (Barbie-Nils og pistolproblemet, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

Insidepermene i slutten av boken kan ved første øyekast se helt lik ut som den i starten. Forskjellen er at bakgrunnsfargen er svart og figurene er nå hvite, blå og brune som er det omvendte av insidepermene i starten. Dette

Insideperm (Barbie-Nils og pistolproblemet, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

kan være et tegn på å formidle endringer før og etter historiene i boken. Nikolajeva & Scott (2006, s. 247–248) viser til at det er ofte det insidepermene har som funksjon. Endringene leser jeg som enten konkret at det er blitt kveld og slutten på reisen fra hjemmet. Eller mer abstrakt at fargen representerer det vanskelige Nils har gått igjennom siden svart kan være en farge som representerer noe som er tungt eller vanskelig. Den første figuren jeg synes er interessant er nede til venstre. Der er det bilde av en dyrelignende figur med cowboyhatt og støvler på. Denne figuren synes jeg er interessant på grunn av at faren til Nils går med cowboystøvler. Oppe i høyre hjørnet er det en figur som kan se ut som en dinosaur som har på seg rosa neglelakk på både hender og tær. Utrykket på figuren har et positivt preg ved at munnen er trukket oppover i et smil og øynene er åpen og rettet fremover. Jeg tolker det at det er en sammenheng mellom dinosaur som knyttes med det maskuline, og at Nils gjennom boken gjør noe som stereotypisk, er sett på som feminint. Jeg leser de to figurene som forsterkede uttrykk mellom det maskuline og det feminine i boken. Det er dermed

interessant at det er alle slags farger her, og at blå og rosa ikke er i hovedfokus. Figurene leser jeg som et mangfoldig og lekent uttrykk. Det ser ut som at figurene gjør hver sine ting, kanskje som et tegn på at Nils føler han gjør sin egen «greie».

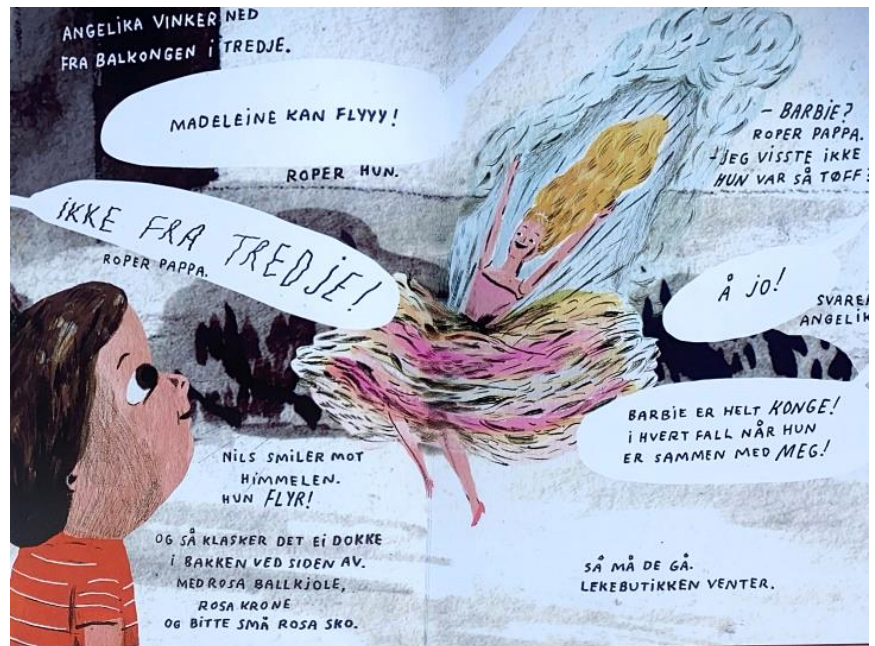
Tittelblad (*Barbie-Nils og pistolproblemet*, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

Tittelbladet leser jeg som en invitasjon til spenning ved at det er kun hodet til Nils som er avbildet i en kraftig rosa og rødfarge. Ansiktsuttrykket er preget av en åpen forskrekket munn og bekymringsfulle øyne. I tillegg er det tegnet det som ser ut som svarte svettedråper ut fra hodet hans. En annen grunn til at jeg leser bildet som spennende er mangelen på informasjon rundt hvorfor Nils ser ut som han gjør. Teksten på bildet er kun bokens tittel, og gir dermed ikke noe ny informasjon til det nye bildet av Nils. Ommundsen (2018, s. 157) viser til at når bildet sier mer enn teksten utvider bildet meningsinnholdet. Bildet av Nils er akkurat det samme som på et bilde av han senere i boken, men det vet man kun hvis hele boken er lest. På denne måten fungerer dette tittelbladet som en introduksjon til resten av fortellingen (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 250).

I parateksten har jeg skrevet at på framsiden gir bilde og teksten informasjon om hvem boken skal handle om, og at han skal møte på et problem som er knyttet til en pistol. Baksideteksten gir ytterligere informasjon om at faren til Nils er knyttet til pistolen. Myldrebildene på innsidepermene gir assosiasjoner til barn og leker, som har nær sammenheng med bokens hovedperson og tematikk. Tittelbladet har et zoomet utsnitt av hodet til Nils der han er farget rød og det pipler svettedråper ut fra hodet hans. Han ser tydelig redd eller bekymret ut. Dette øker spenningen i parateksten ved at jeg som leser får et inntrykk av at det er et alvorlig problem Barbie-Nils er knyttet til.

5.1.2 Bildet, farge og tekst

Verbalteksten generelt i boken er plassert jevnt utover oppslagene, og ofte er den plassert nærme bildet av det teksten beskriver. Tekst brukes for å organisere handlingen i boken (Birkeland et al., 2018, s. 115). Mange steder i boken er det brukt snakkebobler som gir assosiasjoner til tegneserie, på grunn av at snakkeboblene tydeliggjør hvem som sier hva. Et eksempel på dette er på oppslag 3 der Barbie

Oppslag 3 (Barbie-Nils og pistolproblemet, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

kommer flygende i luften. Nils og faren er her akkurat kommet ut av leilighetsbygget de bor i, og Nils har fått øye på Angelika som står oppe på balkongen. På dette oppslaget er det snakkebobler, men fra to karakterer som ikke synes i bildet. I farens snakkeboble er skriften skrevet i en ruglete kursivskrift som forsterker det faktum at han roper, som det står beskrevet under snakkeboblen. Bildene i boken strekker seg over hele siden og danner et meningsbærende oppslag. Bildene gir et uttrykk av å være en kombinasjon av tegning for hånd og digitalt. Jeg tolker det slik på grunn av at det er grove streker og en særegen tegnestil gjennom boken, mens farger og enkelt elementer ser ut som de er laget ved hjelp av et digitalt hjelpemiddel.

Fargene i boken er en blanding av sterke farger som er klare, og svakere farger som har et blass uttrykk. Grå, pastell, blå, rosa og rød er noen av hovedfarger som jeg ser går igjen gjennom boken. Disse fargene har stor betydning for formidlingen av både bokens fortelling, og stemningen samt følelser. Fargene har evnen til å vise hvordan situasjonen egentlig er (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 62). Assosiasjoner jeg får til hovedfargene i boken er at de er tydelig knyttet til følelser. Et eksempel på

Oppslag 7 (Barbie-Nils og pistolproblemet, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

dette er på oppslag 7 der rød dominerer hele oppslaget. Nils og faren har før dette oppslaget vært en stund i lekebutikken og Nils har spurt om å få Barbie. Jeg leser det som at rødfargen forsterker uenigheten Nils og faren har angående hvilke leke han får kjøpe i lekebutikken.

Rød som farge er ofte

knyttet til sinne og sterke følelser. Til og med Nils og faren er farget i rød på dette bildet. Jeg leser kroppsspråket til Nils som at han tydelig opplever et sinne og sterke følelser i denne situasjonen. Han har armene i kryss og munnen er trukket nedover slik som øynene hans er mens de ser bort på faren. Teksten i den røde uttrykksboblen ved pistolen sier «pow!», og kan minne om tegneserie. Bildet i sin helhet gir i tillegg et uttrykk av at dette er en situasjon som oppleves som et smell. Teksten på bildet beskriver at faren til Nils vil at han skal ha pistol, mens Nils sier han ikke vil ha. Når bildet og teksten utfyller hverandre i informasjonsformidlingen er det et kjennetegn på at det er avløsende samspill mellom de to modalitetene (Birkeland et al., 2018, s. 119).

Bruk av lyse og mørke farger sammen gir meg en opplevelse av kontrast, som igjen kan bidra med å få frem følelser i boken. Kontraster mellom farger kan både være lyse og mørke farger, eller kalde og varme farger (Ommundsen, 2018, s. 160). Et oppslag jeg syntes er interessant i henhold til lyse og mørke farger er oppslag 8. På venstresiden av oppslaget er bakgrunnen farget i en mørk blå, mens høyresiden har en lys beige bakgrunn. På den blå siden tolker jeg det som at det er faren som står i fokus på grunn av at han er avbildet flere ganger. Nils er representert som en liten skikkelse øverst i høyre hjørnet der han dekker ansiktet sitt med hendene. Ansiktsuttrykket hans leser jeg som ubekvem på grunn av at munnen ser forskrekket ut og øynene er dratt nedover. Rødfargen og blåfargen fra venstre siden av oppslaget følger videre med her. Jeg synes det er interessant at

fargene til klærne på Nils er samme farge som på høyresiden fordi det er fargene som er knyttet til faren. Kroppsspråket til Nils på den høyre siden er annerledes enn på venstre siden, her har Nils armene over hodet og munnen er trukket oppover i et smil mens han gjør noe som ligner en piruett. Han er omringet av kjoler, skjørt og høyhælte sko i lyse pastellfarger. I likhet med fargene står også kroppsspråket

Oppslag 8 (Barbie-Nils og pistolproblemet, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

i kontrast. Jeg tolker piruetten og smilet som at han er tilfreds her. I tillegg har han øynene igjen som gir meg følelsen av at dette er hans drømmescenario.

5.1.3 Fargene blå og rosa som kontraster

Fargen rosa representeres i begge modalitetene, både i bilde og i verbaltekst. Det er den eneste fargen i boken som er fremstilt slik. Det leser jeg som at rosa er en sentral farge i fremstillingen av Nils. Oppslag 8 skiller seg ut siden her er rosa nevnt tre ganger. Verbalteksten er først plassert over Nils: «Nils dukker hodet inn blant barbieklærne». Deretter står resten under bildet av Nils som danser: «Mellom rosa ballkjoler, rosa kroner og bitte små rosa sko, gjør Nils en perfekt piruett». Her får ordet frem skildring av handlingen og presiserer mer enn bildet at rosa er den fremtredende fargen. Det kan sees i lys av Birkeland et al. (2018, s. 115) som sier at verbalteksten sin styrke er å beskrive på en presis måte. Det kan se ut som at teksten skildrer Nils sine tanker på grunn av at teksten beskriver at han «dukker hodet inn» og øynene hans er igjen på bildet.

Rosa leser jeg som en sentral farge for Nils, i tillegg følger fargen Nils gjennom boken. Det kan virke som om han lengter etter eller drømmer om fargen rosa. Allerede på oppslag 2 er det antydninger til det ifølge min lesning. Oppslaget viser at han ser lengtende opp mot sin venninne som står på balkongen oppe i blokken. På oppslaget er venstresiden tegnet i grått, mens høyresiden der Angelika står på balkongen er fylt med farger. I

Oppslag 2 (*Barbie-Nils og pistolproblemet*, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

tillegg er venstresiden fylt med mange figurer i ulike pastellfarger der rosa er den dominerende fargen. Dette kan leses som et eksempel på at rosa er en farge som markerer et skille mellom gutter og jenter (Ambjörnsson, 2011, s. 59–60). Figurene på høyre side av oppslaget er fargerike og har et smil om munnen i motsetning til Nils og faren. Både fargene og kroppsspråket får frem mange følelser på dette oppslaget. Grå leser jeg som en farge som representerer tristhet mens fargene ved Angelika symboliserer glede. På dette oppslaget er det ulike ikonotekst samspill, og de kontrastfylte fargene i bildet er med på å forsterke bokens narrativ. Blant annet står det under bildet av Angelika at «i hodet har han rosa prinsesser», mens det i bildet viser en krone og to ballerinaer, men flest dyr, og inneholder andre farger enn rosa. På denne måten avløser bildet og teksten hverandre som en utfyllende bildebok (Ommundsen, 2018, s. 156). Verbalteksten som er plassert under Nils forteller at «Nils blir glad, han lyser i sola» mens det på bildet av han ikke er mulig å se et smil. Han har blikket mot Angelika som smiler stort. Det kan tolkes som om hans smil er en refleksjon av hennes smil. På den andre siden gir oppslaget assosiasjoner til at dette er en sekvens som er Nils sin drøm eller eventuelt hans fantasi. Det er godt mulig at Angelika står på verandaen, men at figurene og fargene er inn i fantasien til Nils som assosiasjoner til henne. På dette oppslaget sier bildet mer enn teksten. Oppslaget åpner for å tolke sammenhengen mellom teksten om Nils og bildet av Angelika. Det kan sammenfalle med den kontrapunktiske bildeboken til Nikolajeva & Scott (2006, s. 24).

Blå og rosa spiller en stor rolle i tematikken kjønn fordi at kjønn er nært knyttet til farger (Ambjörnsson, 2011). Dette får jeg et inntrykk av allerede på bilde på bokens forside på grunn av at både himmelen og Nils sin bursdagshatt er blå. En liten rosa eske som Nils gjemmer med kroppen sin. Den lille rosa esken har i tillegg en hvit utropsboble rundt seg som jeg leser som et tegn på å markere at rosa er en uvanlig farge for en gutt som Nils.

Oppslag 16 (Barbie-Nils og pistolproblemet, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

Denne lesningen forsterkes av ansiktsuttrykket og kroppsspråket til Nils. Han står med ryggen til og snur hodet for å se seg bakover, mens øynene og brynene er trukket nedover i et trist uttrykk. Dermed leser jeg det som at rosa er noe som er betydningsfullt for Nils. Dette står i kontrast til at det å ta avstand fra rosa er en måte å vise at man er gutt på som Ambjörnsson (2011, s. 61) viser til i sin forskning. Som en kontrast til Nils sin tilknytning til rosa, har faren en tilknytning til blå. Det er fargen som spesielt følger faren til Nils ved at han alltid går i en blå skjorte. Oppslag 16 er det siste oppslaget i boken som viser at faren og Nils har kommet hjem igjen fra lekebutikken med en Barbie, som Nils til slutt fikk etter at han truet faren med lekepistolen. På dette oppslaget er hele faren farget blå, i kontrast til Nils som nå er farget lys rosa. De sitter adskilt og faren til Nils sitter i sofaen som er farget i blå, mens Nils sitter på et rosa teppe på gulvet og t-skjorten hans har blitt rosa. Det interessante her er at fargene er tegnet i en dus farge, det skiller seg ut fra resten av boken der det ofte er sterke farger. Det kan se ut som begge er glad siden de har et smil om munnen mens blikket er rettet mot hver sin leke, Nils på Barbie og faren på lekepistolen. De lyse duse fargene gir effekten av at det kan virke som de begge to har en lettere sinnstemning. Jeg synes det er interessant at de sitter adskilt og ikke sammen og leker fordi det får frem en distanse mellom dem.

5.1.4 Bildeutsnittene fremhever Nils

Oppslagene gjennom boken har hovedsakelig Nils i fokus. Perspektivet pendler mellom at Nils er i normalperspektiv eller i fugleperspektiv. Gjennom valg av perspektiv skapes det enten nærhet eller distanse til det som skjer i fortellingen (Ommundsen, 2018, s. 160). Nærhet og distanse har hver sine

styrker og muligheter i formidlingen. I de oppslagene Nils er plassert med fugleperspektiv får det frem omgivelsene rundt ham som er med på å gi meg som leser mer informasjon angående situasjonen han står i. Når bildeutsnittet er zoomet inn skaper det en nærhet til situasjonen i form av at følelser kan sees tydeligere. Et godt eksempel der normalperspektiv og fugleperspektiv er brukt i samme oppslag er når Nils er avbildet i et halvtotalt utsnitt i forgrunnen av bildet, og faren i bakgrunnen på

Oppslag 14 (Barbie-Nils og pistolproblemet, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

oppslag 14. Dette oppslaget er rett etter at Nils og faren har betalt for pistolen i kassen, og de har beveget seg utenfor kjøpesenteret. Nils sitt ansikt leser jeg som at han er tydelig lei seg og preget av at han nå holder en pistol i hånden. Faren til Nils er plassert i flere figurer blant noen trær i bakgrunnen som gir oss informasjon om at de er ute. Det at han står i forgrunnen, forsterker avstanden til faren som står bak, både i overført og bokstavelig betydning. Han står for seg selv mens faren leker, en lek han ikke er en del av. På dette oppslaget er Nils betydelig større enn faren. Det gjør at vi ser ansiktet til Nils bedre og følelsene det uttrykker. Han ser livredd ut mens svetten pipler fra hodet hans mens han ser ned på pistolen han holder i hånden.

Et annet eksempel med bildeutsnittet av Nils og faren som jeg synes er interessant og for meg har en meningsbærende effekt er på oppslag 5. Dette oppslaget er fra midt i fortellingen der Nils og faren befinner seg i lekebutikken. Her er Nils sentrert midt i bildet mellom faren og Barbie. Det kan sees i sammenheng med det faktum at bilder kan gi informasjon om hvordan elementer er plassert i forhold til hverandre (Birkeland et al., 2018, s. 115). Det er kun faren sin arm vi ser i bildeutsnittet og den er vendt motsatt vei fra Nils, som kan være et tegn på at han

Oppslag 5 (Barbie-Nils og pistolproblemet, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

ikke er delaktig i det Nils er opptatt av. I tillegg leser jeg det som at han fremstår fraværende fra Nils, mens vi på motsatt side av bildet får se bilde en smilende Barbie som ser på Nils. Det kan se ut som at de er plassert som to motsetninger eller på hver sin ende av en skala. Nils sin plassering mellom faren sin arm og Barbie tolker jeg som at Nils føler seg midt imellom det som er lov og ikke lov, som også viser seg i fargen blå og rosa.

5.1.5 Nils og faren i lekebutikken

Nils fremstilles i starten av boken som en glad gutt frem til han møter på pistolproblemet i lekebutikken. Dermed blir lekebutikken relevant å analysere. For at han skal holde på humøret midt i pistolproblemet leser jeg det som at Nils rømmer inn blant dukkeklærne, der er han avbildet med et tilfreds smil mens han tar en piruett. Dette tolker jeg som at han gjør en handling som er knyttet til det motsatte kjønn. Det ser jeg i sammenheng med Dalgaard (2016, s. 13) som viser til at kjønn er noe vi gjør. Nils utvikler de motsatte følelsene til de han har i starten av boken. Han viser etter hvert mye frykt, sinne og gråter når han blir hindret i å utrykke sitt eget kjønn. Han må stå opp for seg selv og til og med true faren med pistol. Bruk av vold eller militære leketøy anses tradisjonelt som maskulint (Mallan, 2002, s. 19). Dermed leser jeg det slik at Nils befinner seg i et spenningsfelt mellom det som ligner på en presset maskulinitet og en ønskelig feminin interesse. På denne måten får jeg som leser et inntrykk av at Nils blir fremstilt gjennom faren, og at det har en sammenheng med det naturlige maktforholdet mellom de to. Hva Nils sier og hvordan han agerer i samhandling med faren gir meg som leser en større forståelse for han som person.

Gjennom hele boken er Nils og faren fremstilt med tydelig kroppsspråk og ansiktsuttrykk. Jeg leser det slik at normen om at gutter ikke skal leke med dukker er brutt av Nils i denne boken. Dette får jeg assosiasjoner til ved å se på kroppsspråket og ansiktsuttrykkene i samspill med verbalteksten. Når Nils på oppslag 6 sier «Jeg vil ha Barbie». Da står faren med armene i kryss mens han ser en annen vei enn på Nils og flirer «høhø». I tillegg er faren vendt bakover og ikke fremover som kan tolkes som at han ser bakover i tiden.

Jeg leser det som at faren er demonstrativt uinteressert i det Nils liker, men samtidig er blikket vendt litt i retning Nils som gir et inntrykk av at han følger med for å ha kontroll på Nils. Bildet av han viser

Oppslag 6 (Barbie-Nils og pistolproblemet, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

at han ser på de andre i butikken fremfor Nils. Gjennom slikt kroppsspråk og verbaltekst antyder faren at han ikke er åpen for å møte Nils og hans ønske om å velge Barbie. Ansiktsuttrykket inneholder et smil og øyne som er rettet til siden, dette mener jeg ser ut som at han er flau mens han ler det bort. Bilder av karakterenes kroppsspråk kan bidra til å få frem følelser som Ommundsen (2018, s. 160) viser til.

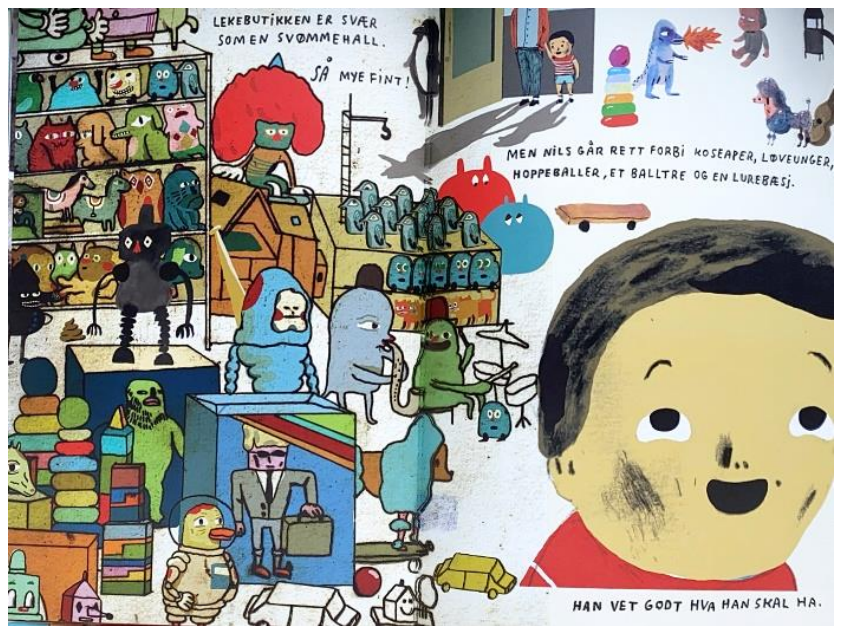
Faren til Nils er den eneste voksne vi møter som er knyttet til Nils. Historien starter med de to på et kjøkken og avslutter med bare de to i en stue. Vi får ikke noe informasjon om det er en kvinnelig skikkelse i huset. Presset mot den normative maskuliniteten som jeg leser at Nils går igjennom fra faren mener jeg blir ekstra fremtredende siden det er faren og ikke en mor som står bak. Det er med på å indikere en forsterkning av stereotypen

Oppslag 13 (Barbie-Nils og pistolproblemet, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

rundt at menn er mindre følsomme og omsorgsfulle enn det motsatte kjønn. Til tross for dette viser faren til Nils følelser, men mest frykt. Jeg leser faren til Nils som en blanding av usikker og bestemt alt ettersom hvilken kontekst han befinner seg i. Han er bestemt mot Nils når de er alene, da sier han at han skal velge pistol i lekebutikken. Når han møter Bo og faren får han et mer usikkert preg over seg. Trolig er det på grunn av kollisjonen mellom hans ståsted i den normative maskuliniteten, og Nils sitt forsøk på å bryte med den ved å velge en rosa Barbie. Etter han og Nils møter Bo og faren på lekebutikken leser jeg det som at han utvikler et uttrykk som ser ut som frykt. På oppslag 13 har ansiktet hans blitt rosa og nesten rødt, og han har fått det som ser ut som svettedråper rundt hodet. Etter møtet prøver han å overtale Nils til å kjøpe pistolen. Oppslag 13 er rett etter at Nils og faren møter Bo og hans far. Teksten på oppslag 13 “men noen mennesker kan være så dumme” forteller oss at faren kanskje ikke nødvendigvis er enig i den strenge hegemoniske maskuliniteten som Bo og faren uttrykker. Faren blir trolig satt ut av at Nils står opp for seg selv med pistolen og informasjonen om at “med pistol gjør jo folk som du vil!” som han ga til Nils. Det fører til at han lar Nils få viljen sin til slutt og “de må snu” for å kjøpe Barbie.

Nils og faren er på en reise fra hjemmet til lekebutikken der de til slutt returnerer til hjemmet, som er en klassisk oppbygging av historien. Lekebutikken leser jeg som et sted som forbindes med barnets premisser. Det gir ofte barn glede og engasjement slik som Nils uttrykker på oppslag 4. Han er trolig glad fordi han har blitt fortalt at det er på hans premisser siden han skulle få lov til å velge hva han ville. Lekebutikken representerte muligheter, men endte opp med å bli det motsatte. Jeg tolker det som at

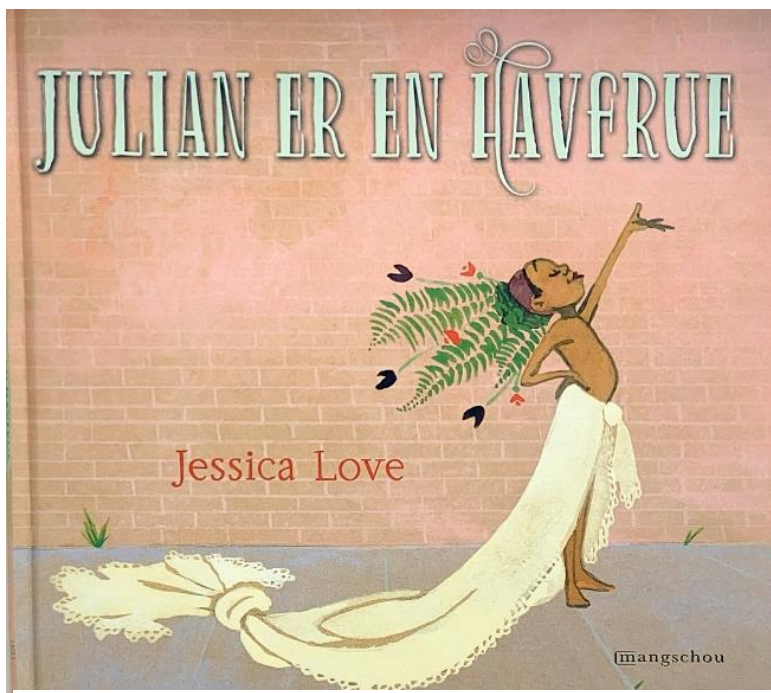

Oppslag 4 (Barbie-Nils og pistolproblemet, Kari Tinnen & Mari Kanstad Johnsen, 2011)

lekebutikken er sosialt, kulturelt og historisk betinget. Det ser jeg i sammenheng med kjønn (Dalgaard, 2016, s. 22). Hjemmet deres viser seg fra to ulike sider fra start til slutt. I starten på første oppslaget er hjemmet hovedsakelig farget i grå og mørke farger, mens på slutten er det farget i lyse og duse farger. Det tolker jeg som at i starten var et tegn på at noe vondt kom til å skje, mens det fikk en lykkelig slutt.

5.2 Julian er en havfrue

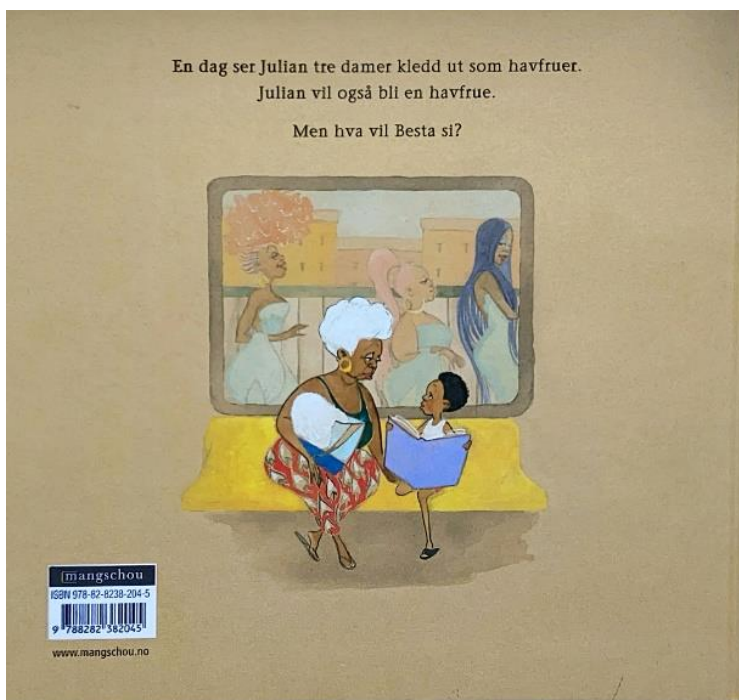
5.2.1 Parateksten som en egen fortelling

Forside (Julian er en havfrue, Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020)

Boktittelen til *Julian er en havfrue* er beskrivende og informerende om hvem boken handler om, et barn med navn Julian. Tittelen er skrevet med store bokstaver, der bokstaven «h» er utsmykket med noen fine kruseduller. Til tross for at tittelen er kort og beskrivende leser jeg at den innehar flere betydninger. Jeg synes det er interessant og verdt å merke seg at tittelen skiver at han «er» en havfrue, og ikke «blir». Det leser jeg som en antydning på at det er

noe Julian identifiserer seg med. Dette ser jeg på som et frempek at bokens budskap handler om kjønn. Frempek til bokens innhold er en av grunnene til at paratekster er viktigere i bildebøker enn romaner ifølge Nikolajeva & Scott (2006, s. 241). Forsidebildet av Julian er plassert under tittelen. Her står han i en positur med ene armen strukket oppover og andre plassert på hoften. Hodet er hevet, øynene lukket og munnen er spisset i et lite smil som gjør at han ser tilfreds ut. Han står i bar overkropp med et tøyestykke rundt livet som i enden har en knute slik at det dannes noe som ligner på en finne. På denne måten leser jeg det som et signal om at han har kledd seg som en havfrue. Denne lesningen av forsidebildet og tittelen viser at de to modalitetene forankrer hverandre i meningsbudskapet. Det er kjennetegn på en symmetrisk bildebok (Ommundsen, 2018, s. 156–157). Julian står i noe som ser ut som en rosa sky eller nærmest en duft. Det fungerer som en kontrast til det blå ligger som så vidt er synlig som en dam på bakken. Grunnen til at jeg mener at det fungerer som en kontrast er at fargene blå og rosa er nært knyttet til kjønn. Forskeren Ambjørnsson (2011, s. 59–60) mener at fargen rosa er med på å sette et skille mellom gutter og jenter. Ordet «havfrue» i tittelen og bildet av Julian synes jeg er med på å vise kontrast mellom kjønnsnormer, dette forsterker frempeket jeg viste til ved bokens tittel.

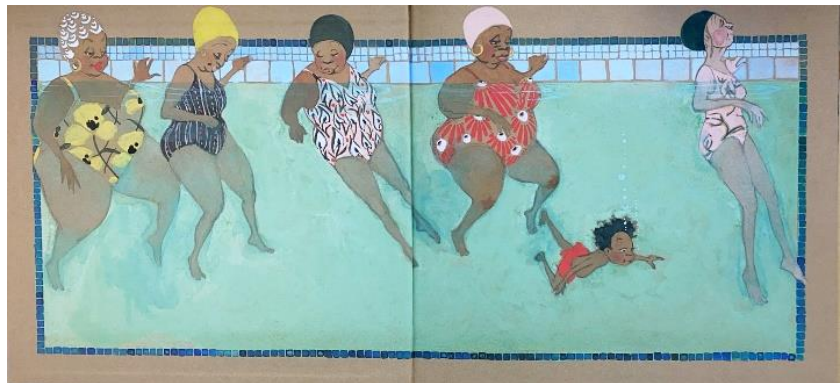
Bakside (*Julian er en havfrue*, Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020)

Baksiden av boken er i en lys brun farge som er den samme farge som bakken under det blå vannet på forsiden. Teksten på baksiden er midtstilt og består av tre setninger som oppsummerer handlingen i boken: «En dag ser Julian tre damer kledd ut som havfruer. Julian vil også bli en havfrue. Men hva vil besta si?». Teksten på baksiden virker for meg både som et spenningsmoment og et refleksjonsmoment på grunn av spørsmålet om hva bestemoren vil si til Julian sitt ønske om å bli en

havfrue. Jeg synes det er interessant at på baksiden er det brukt ordet «bli» i motsetning til forsiden der ordet «er» brukes angående Julian og havfrue. Under baksideteksten er det bilde av bestemoren og Julian som indikerer at de er på et fremkomstmiddel. Julian sitter og holder på en stor lilla bok. Det synes jeg er interessant fordi jeg tolker at lesing kan fungere som en reise. Baksiden gir et inntrykk av at Julian og bestemoren skal ut på en reise der Julian går fra å ville «bli» en havfrue, til

forsiden som slår fast at han «er» en havfrue. Jeg leser baksiden og forsiden som invitasjoner til både bokens motiv og tematikk. Det som er sentralt på baksiden er at de sitter ved et vindu, og utenfor vinduet er det bilde av de tre damene kledd ut som havfruer som Julian beskriver han ser i baksideteksten. Ansiktsuttrykket og blikket til Julian ser spørrende ut i samsvar med spørsmålet som er plassert rett over dem. Dermed har de to modaliteten det samme meningsinnholdet, som forankring går ut på (Birkeland et al., 2018, s. 118). Det er det flere eksempler på forankring mellom bilde og tekst på baksiden av boken, slik samspillet mellom modalitetene hovedsakelig er på forsiden.

Innsidepermen i begynnelsen av boken er heldekket med et stort bilde av et basseng som er fylt med damer i badedrakt med badehette på, og med Julian som dykker under vann. Jeg leser oppslaget som en invitasjon til bokens innhold av havet som tematisk element. Innsidepermen fungerer som en fin overgang fra bokens forsider med tittelen *havfrue* og med vannet som ligger på bakken som Julian står på. Det skjer en tydelig utvikling og endringer ved innsidepermen i slutten av boken. Nå er det ikke lenger et basseng, men oppslaget er dekket av fargen lyseblå og de har små bobler rundt seg som gir et inntrykk av at de er under vann. Denne lesningen forsterkes ved at både Julian og damene har fått havfruehaler. Julian har i tillegg fått langt hår og en rosa halefinne, som sammenfaller med hans ønske om å se ut som og å være en havfrue. Innsidepermene i denne boken viser tydelig reisen Julian og bestemoren går igjennom i boken.

Innsideperm (Julian er en havfrue, Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020)

Innsideperm (Julian er en havfrue, Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020)

Tittelbladet er en del av bokens paratekst og innramming av bokens meningspotensial som vist til ovenfor. Dette tittelbladet strekker seg over hele oppslaget og ikke bare på høyre

Tittelblad (*Julian er en havfrue*, Jessica Love, Overs. Eivind Larsen, 2020)

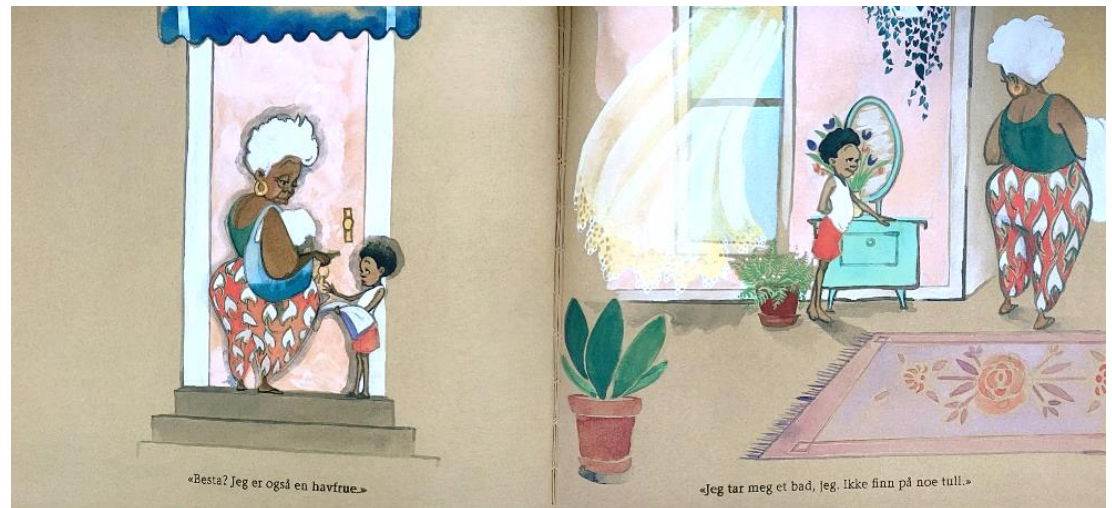
siden. Min lesning av dette tittelbladet er at det ser ut som at bokens fortelling starter her av flere grunner. Den første grunnen er at alle karakterene på bildet går fra venstre til høyre. Dermed leser jeg det som at de er på vei til undergrunnen fordi det grønne gjerdet helt til høyre på oppslaget ser ut som den karakteristiske inngangen. Jeg tolker det som at handlingen starter her ved at Julian og bestemoren er på vei hjem fra svømming, som på av i innsidepermene. Denne tolkningen forsterkes når jeg blar om til det første oppslaget i boken der de sitter inne på noe som ser ut som et tog. Det ikke ofte at fortellingen i en bok starter på tittelbladet (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 250). En annen interessant ting jeg la merke til på tittelbladet er at oppe på venstre side står det «Til besta» som kan indikere allerede før boken har startet at bestemoren er en betydningsfull skikkelse. Dette forsterkes ved å se på bilde på høyre side som er av Julian og bestemoren som går langs gaten. Bestemoren holder rundt skulderen hans mens hun ser ned på han med et lite smil om munnen. Dette gir inntrykket av at hun er en varm skikkelse som tar vare på Julian. Dette kan sees i lys av Nikolajeva & Scott (2006, s. 25) som viser til at innsidepermene skaper et førsteinntrykk og fører leseren i en bestemt retning. I dette tilfellet blir jeg som leser ført inn i deres relasjon og i konteksten by.

En oppsummering av min lesning av paratekstene i *Julian er en havfrue* er at den gir mye informasjon om handlingen i boken. I tillegg gir både innsidepermene og tittelbladet inntrykk av at historien begynner allerede der.

5.2.2 Bildet, tekst og farger

Boken bærer preg av at bildene er den utslagsgivende modaliteten i formidlingen. Det mener jeg av den grunn at flesteparten av bildene fyller oppslagene og tar dermed opp størst plass, mens det er lite tekst som plasseres under bildene. Hvordan de to elementene er plassert i forhold til hverandre er aktuelt å analysere ifølge Ommundsen (2018, s. 160). Jeg synes det er interessant hvor de stedene der bildene ikke dekker oppslaget er de omringet av en lys brun bakgrunnsfarge. Denne fargen gjør

at hudfargen til Julian og bestemoren går i ett med bakgrunnsfargen som ut ifra min lesning skaper en harmoni på oppslaget, fordi fargene er samstemte.

Oppslag 7 (*Julian er en havfrue*, Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020)

Bildene ser ut til å være laget ved hjelp av vannbasert maling. Valget av akvareller leser jeg som en forlengelse av det akvatiske temaet gjennom hele boken. Min oppfatning av denne malestilen er at det får bildene til å se ut som kunstverk i seg selv. I den forbindelse er det interessant å løfte frem at i denne boken er det forfatteren som har illustrert boken. Dette kan sees i sammenheng med Nikolajeva (2000, s. 89) som mener de beste bildebøkene er både skrevet og illustrert av samme person, fordi skapelsen av bilde og tekst skjer parallelt. Når det gjelder verbalteksten i denne boken forankrer bildet seg og har som oftest samme meningsinnhold. Det er kjennetegn på at en bok er en symmetrisk bildebok (Ommundsen, 2018, s. 156–157). Verbalteksten er midtstilt nederst på siden, og er skrevet i en font som ikke ser ut som den er skrevet for hånd på grunn av de rette linjene. Når det gjelder verbaltekst på oppslagene, kommer det ikke før på oppslag 5. I tillegg er verbalteksten satt med trykktegn både før og etter. Det er lite verbaltekst, og setningene som karakterene uttrykker mellom hverandre er korte. På noen oppslag utfyller verbalteksten forståelsen av handlingen i bildet. Verbalteksten får frem tankene og meningene til karakterene, som er verbalteksten sin styrke (Birkeland et al., 2018, s. 115). Det viser seg på oppslag 7 der Julian og bestemoren står på trappen til hjemmet deres, og Julian sier «Besta? Jeg er også en havfrue.» Verbalteksten er kun mellom de to karakterene i boken, dermed er teksten i boken hovedsakelig dialoger. Dialogene oppfattes som positivt ladet på grunn av ordene som blir brukt, for eksempel «skatten min og gullet».

5.2.3 Fargers evne til å formidle følelser

I denne boken er det et mangfold av farger som ut ifra min lesning gir et positivt uttrykk. Fargene er lyse og sterke, men det som er karakteristisk er at de har et mykt preg. Fargenes mykhet kommer

Oppslag 4 (*Julian er en havfrue, Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020*)

tydelig frem i møte med den duse mellomlyse brunfargen som bakgrunn. Jeg synes det er mulig å lese et samspill mellom mangfoldet av fargene. Samspillet kommer frem ved at fargene går igjen i boken, som i tillegg er med på å skape en helhet i meningsformidlingen til boken. Julian og bestemoren sine følelser er oftere fremstilt i deres ansiktsuttrykk og kroppsspråk enn i farger. Det er derimot interessant at mange av stedene i boken der Julian ser glad eller tilfreds ut er fargen rosa tydelig til stede. Her på oppslag 4 leser jeg det som at vi er vi inne i tankene til Julian og ser at han nå har blitt en havfrue med rosa hale som svømmer lekent rundt i et turkist vann. Håret hans har blitt langt og han har et smil om munnen mens han gjør en baklengs piruett under vann. Julian møter en blå fisk som gir han et rosa smykke, senere i boken kommer det frem at fisken er bestemoren hans. Boken låser seg ikke kun til en måte å fremstille Julian sitt kjønn på, og et eksempel på dette er at Julian sin glede er representert med fargen blå. Et annet perspektiv jeg får ut av å lese dette oppslaget er at det kan være knyttet til transkjønnede som forfatteren eksplisitt har tatt utgangspunkt i. Det perspektivet har jeg som forsker valgt å velge vekk som jeg har vist til tidligere i oppgaven. Det er derimot relevant å nevne at jeg ser at det perspektivet er til stede. Dette oppslaget er et godt eksempel på bokens kunstneriske uttrykk og poetiske måte å fortelle en historie på. Dette er et av eksemplene, boken har jevnt over denne måten å formidle på. Den kunstneriske og poetiske måten å fremstille på bidrar til å vekke mine følelser for Julian og tematikken som boken tar opp. Dette kan sees i sammenheng med bildebøker har en estetisk helhet som gir leseren en følelsesmessig enhet (Bjorvand, 2020, s. 155).

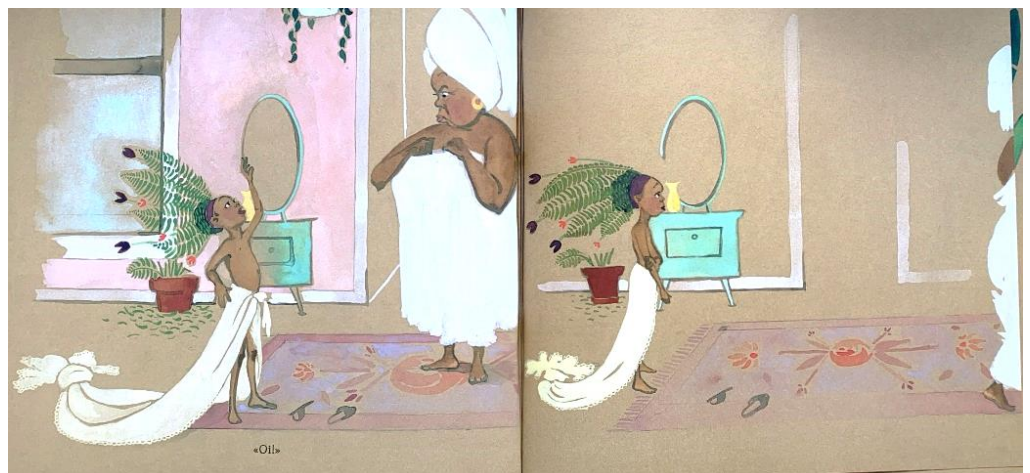
Det er flere av oppslagene i boken som er fylt med farger og uttrykksfulle tegninger. Et eksempel i boken der jeg mener at glede er i tilknytning til rosa er på oppslag 6. Utrykket for glede leser jeg gjennom at

Oppslag 6 (*Julian er en havfrue*, Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020)

oppslaget er generelt fargerikt. De tre jentene som er avbildet smiler og ser ut som de ler og har det gøy mens de leker med vann. Fargen på veggen bak dem er rosa og ser lik ut som den rosa fargen Julian har bak seg på forsiden. Julian ser opp på bestemoren og smiler mens han spør henne «Besta? Så du de havfruene?». Her tilfører verbalteksten mer informasjon til det fargerike bildet. Uten verbalteksten fra Julian hadde jeg som leser ikke visst at Julian ser på jentene som havfruer. Dermed får jeg inntrykk av at på dette oppslaget sier bildet mer enn teksten. Det er interessant at bilde og teksten sier to forskjellige ting da det gir en mulighet for undring og bruk av egen fantasi (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 24).

Det er kun to oppslag i boken der jeg leser at Julian uttrykker negativt ladde følelser, det er på oppslag 10. Dette oppslaget er fra etter at Julian har kledd seg ut som havfrue mens bestemoren var i dusjen.

Oppslag 10 (*Julian er en havfrue*, Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020)

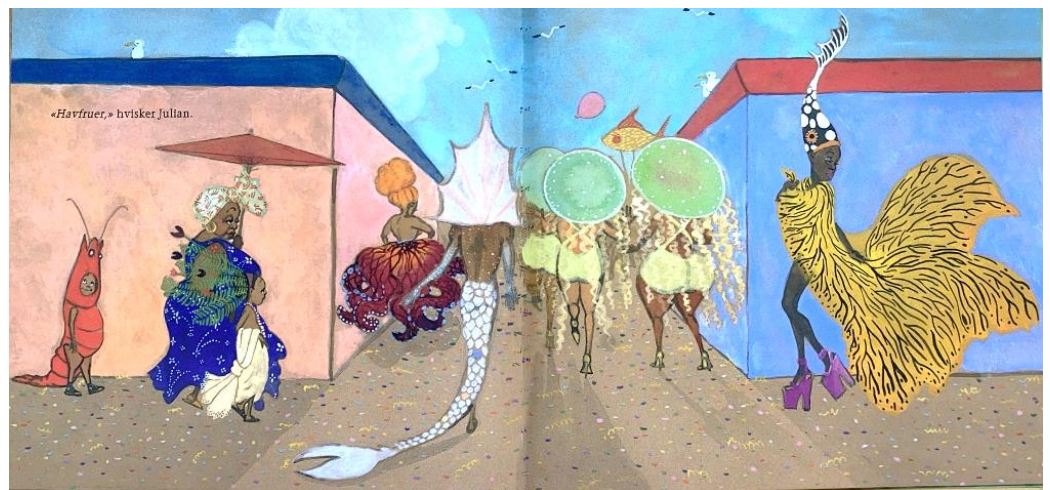
De negativt ladde

følelsene kommer ifølge min lesning frem både ved farger og hans kroppsspråk. Julian sin kropp gir meg et inntrykk av at han er både flau og usikker. Hans holdning har nå sunket sammen og han ser både på seg selv og det han har tatt på seg. I tillegg er armene hans trukket sammen og over hverandre som jeg leser som en måte å beskytte seg selv. Jeg tolker det som at han er usikker på grunn av at han blir sett i det han går med klær/kostyme som er forbundet med det motsatte kjønn. Mangelen på farger på dette oppslaget leser jeg som en forsterkning av kroppsspråket til Julian. Når

det gjelder fargebruken er det hovedsakelig bakgrunnen som er fjernet både for farge og innhold slik som på oppslag 10. Veggen på bildet til høyre er ellers i boken dekket i en lys og sterk rosa farge, mens det nå er kun den brune bakgrunnsfargen som er å se. De fargene som er på oppslaget, er mindre tydelig og fremtredende enn de pleier å være. Dette mener jeg er et godt eksempel på hvordan farge kan vise hvordan situasjoner er og ha betydning for hvilke følelser som vekkes hos leseren (Nikolajeva & Scott, 2006, s. 62).

5.2.4 Et samspill mellom rosa og blå

Både rosa og blå er farger som gjør seg synlig i denne boken, men de er kun synlig gjennom fargebruk og ikke gjennom bokens verbaltekst. Det er som tidligere nevnt lite tekst i denne boken, og fargene blå og rosa er

Oppslag 14 (Julian er en havfrue, Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020)

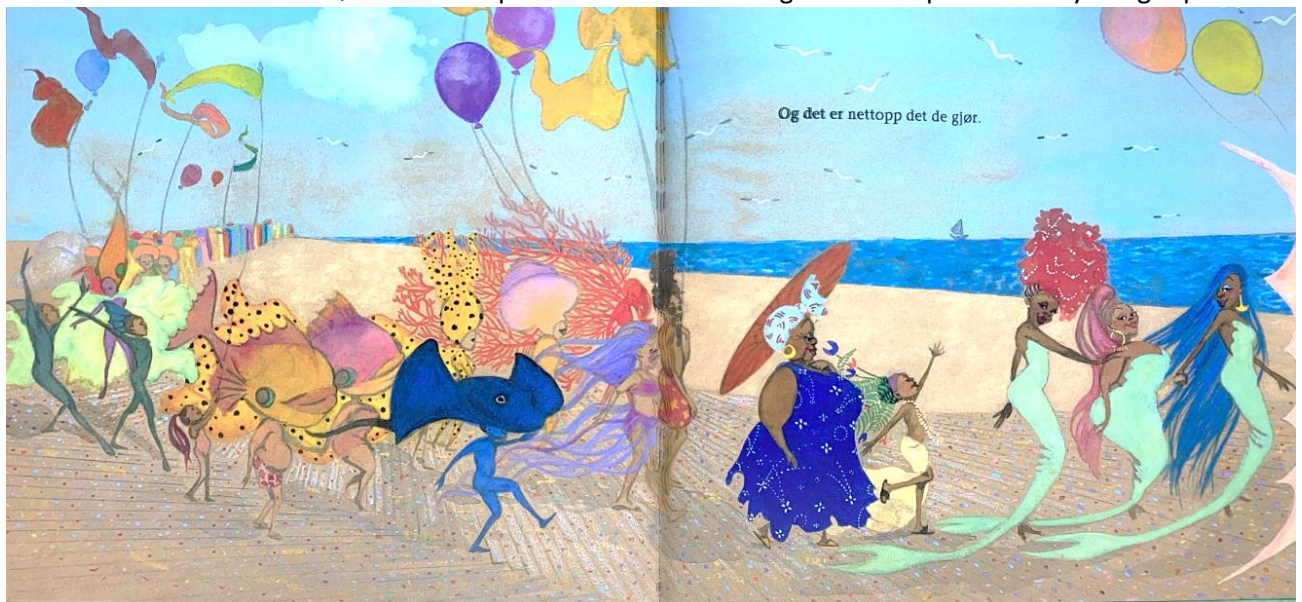
ikke nevnt med ord. Det er et skille mellom fargene, men jeg skal nå vise til noen eksempler på at det i denne boken er samspill mellom de to fargene. Det er en dynamikk mellom blå og rosa som får frem et samspill. Dette viser seg blant annet på oppslag 14. Her kan det virke som de står i et kontrasterende forhold til hverandre fordi den ene siden som Julian og bestemoren kommer fra er farget rosa, mens veggen på den andre siden av gaten er farget blå. Til tross for dette går alle menneskene, både gutter og jenter i gaten som er midt mellom de to veggene. Dette er interessant på grunn av at blå og rosa er farger som ofte er brukt for å markere skille mellom gutter og jenter (Ambjörnsson, 2011, s. 61).

Den turkise blåfargen introduseres tidlig i boken når vi følger Julian inn i det som kan virke som hans drøm om et liv i havet som havfrue. Den samme fargen går igjen på oppslagene når de er hjemme hos bestemoren. Der er hennes kommode med speil farget turkis. Etter bestemoren har dusjet, skifter hun til en kjole med en dyp mørk blåfarge, og et skaut på hodet i en lys blåfarge. Rosa er en farge som følger Julian gjennom boken. På oppslag 12 som jeg skal vise til senere i kapittel 5.2.6, gir bestemoren et rosa perlekjede til Julian. Etter at han har fått smykket er de avbildet utenfor huset på vei ut døren. Hele veggen til huset er nå farget rosa, ikke bare døren slik som tidligere i boken. Rosa fargen fortsetter å dekke hele veggen på det neste oppslaget, denne gangen på en murvegg langs gaten de går på. Jeg får et inntrykk av at Julian har en fascinasjon for rosa. To eksempler på dette er i

starten av boken da Julian har blikket sitt rettet mot damen med rosa hår. De tre damene er kledd i en havfruekjole i en turkis blåfarge. Ikke lenge etter Julian har møtt de på trikken dagdrømmer han om å selv være en havfrue, men da med en lyserosa hale. Da oppstår det for meg som leser en dynamikk i kontrasten mellom blå og rosa på grunn av hvem som tilegner seg dem. Det kan være på grunn av at blant annet klær og leketøy for barn ofte henvender seg til enten det ene eller andre kjønn (Dalgaard, 2016, s. 23). Kontrasten mellom de to fargene inviteres allerede på forsiden av boken, som jeg har vist til tidligere i oppgaven under kapittel 5.2.1. På oppslag 16, avbildet i kapittel 5.2.5, er det ikke noe tydelig fremtoning av rosa eller blå. Fokuset er nå på mangfoldet av farger som er samlet i den store folkemengden, som nå Julian er en del av. Oppslaget blir for meg som leser en grafisk fremstilling av et moderne syn på kjønnsnormer, der selve normene ikke lenger er så faste eller nødvendig å forholde seg til. Slik som blå/gutt og rosa/jente.

5.2.5 Perspektivets betydning

Oppslag 14 som jeg viste til i forrige kapittel 5.2.4 er også interessant når det gjelder bildeutsnitt og perspektiv. Fugleperspektivet i bildet synes jeg skaper en nærhet siden distansen gir oss informasjon om hvor mange mennesker som er med på paraden. Paraden på oppslag 16 er fylt med mange mennesker gjør at jeg som leser opplever glede og medfølelse for Julian, på grunn av at han har funnet så mange andre mennesker som er lik han selv. Dette forsterkes samtidig ved at perspektivet viser oss alle menneskene er Julian og bestemoren fortsatt i fokus, og de ser tilfredse ut. Det ser ut som at de er en del av et større fellesskap i samfunnet. Dermed gir bildet av paraden antydninger på

Oppslag 16 (*Julian er en havfrue*, Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020)

at litteratur er et samfunnsprodukt som påvirkes av den vide kulturelle konteksten (Mallan, 2002, s. 15). På paraden danser Julian med hendene i været og bestemoren smiler. Det kombinerte perspektivet og bildeutsnittet på oppslaget gir en estetisk helhet. Det perspektivet som brukes mest

gjennom boken er normalperspektivet og de litterære karakterene er i omtrent lik størrelse.

Størrelsen mellom Julian og bestemoren er lik gjennom boken, og det gjør at jeg mener det kan være et tegn på at de er likestilte i maktforholdet (Ommundsen, 2018, s. 160). Et annet element som går igjen gjennom boken er at perspektivet gjør at vi ser karakterene og deres omgivelser fra siden. I tillegg er de ofte rettet mot høyre del av oppslaget, som gir en følelse av at de er på en reise. Dette forsterkes ved det nære og rett på bildeutsnittet av dem foran døren på vei inn i oppslag 7 vist under kapittel 5.2.2, og deretter ut igjen på oppslag 12 vist i neste kapittel.

5.2.6 Julian og bestemoren i en kystby

Julian og bestemoren befinner seg i det som ser ut til å være urbane strøk, nærmere bestemt en by. Som jeg nevnte tidligere ser det ut som at de tar undergrunnen, og de spaserer ute langs bygninger og asfalterte gater. Det er interessant at forfatteren av boken er fra USA fordi det er nærliggende å tro at landet hun kommer fra har vært en inspirasjonskilde. Jeg får et personlig inntrykk av at handlingen kan utspille seg i byen New Orleans på grunn av at de er kjent for sine parader og blandingen av etnisiteter, og det faktum at det er en by ved kysten. Det virker som at byen de befinner seg i ligger nærme havet både på grunn av sjøfuglene på noen av oppslagene, og at de hadde kort vei fra hjemmet til stranden på siste oppslaget. Det er tydelig at havet er brukt som et tematisk element i denne boken. Disse observasjonene jeg har nevnt over gjør at jeg som leser får et inntrykk av at både stedet og karakterene befinner seg i et flerkulturelt spekter. Karakterene i boken har et afroamerikansk eller latinamerikansk utseende, som gir meg en informasjon om at de er en del av en minoritet i det landet de befinner seg i. Navnet til Julian er for eksempel i originalutgaven skrevet med en apostrofe over bokstaven e slik som i spanske språk. Dette setter i tillegg boken i en moderne kulturell kontekst.

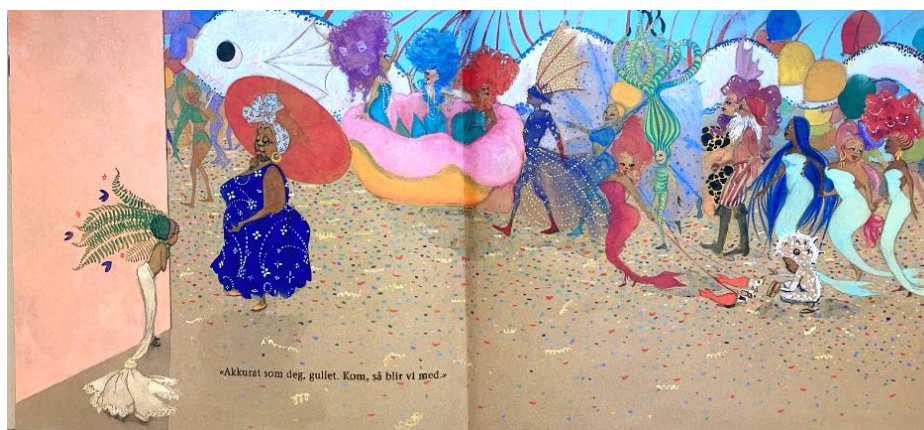
Julian leser jeg som en gutt som allerede fra bokomslaget gir inntrykk av at han skiller seg fra den normative maskuliniteten. Ikke før på oppslag 5 opplever jeg som leser et innblikk i Julian sine tanker og fantasier. Disse tankene

Oppslag 12 (Julian er en havfrue, Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020)

virkeligjør han mens bestemoren tar seg et bad. Boken bygger seg opp til at han blir oppdaget av bestemoren i det han har kledd seg ut i hennes inventar fra stuen. Det at bestemoren gir han et rosa perlekjede på oppslag 12 kan sees på som en måte å vise aksept til Julian på.

Teksten og bildene på oppslag 15 forsterker dette ved at bestemoren svarer «Akkurat som deg, gullet. Kom, så blir vi med». Mens bestemoren sier det står han og gjemmer seg bak veggen mens han ser på paraden. Dermed virker han litt nervøs, men dette

Oppslag 15 (Julian er en havfrue, Jessica Love, Overs. Eivind Larssen, 2020)

kommer kun frem gjennom bildet og ikke teksten. Dette er karakteristisk for den utvidede bildeboken der bildene sier mer enn teksten (Ommundsen, 2018, s. 157). På neste og siste oppslag uttrykker han glede mens han både på bildet og teksten får frem at vi er med på paraden. Dermed avsluttes boken med at Julian ikke lenger fremstilles som annerledes siden det er så mange som er lik han på paraden. Jeg mener at dette kan sees på som at Julian har vært på en reise gjennom hele boken. Julian sin reise kan sees på som en personlig utviklingsreise som Nikolajeva (2003, s. 160) sier en reise fra hjemmet ofte er i bildebøker.

Bestemoren til Julian har vært med og bidratt til Julian sin utviklingsreise. Hun fremstår gjennom boken som tilstedeværende siden hun nesten alltid har blikket på Julian og er nærme han. Den eneste gangen jeg leser at hun har et negativt uttrykk ovenfor Julian er på oppslag 10, se kapittel 5.2.3, der hun oppdager Julian sin utkledning. Reaksjonen til bestemoren kan være en kombinasjon av at han har ødelagt planten og gardinen hennes. Et annet perspektiv er det kjønnete perspektiv som går ut på hva de to kjønnene har på seg, er en medvirkende faktor til hvordan de blir møtt. Etter avsløringen går hun ut av oppslaget, og kommer tilbake med et varmere ansiktsuttrykk når hun gir Julian smykket. Etter at hun har gitt han smykket tar hun Julian med seg til paraden. Disse handlingen kan sees på som hennes utvikling av aksept. Ved å analysere karakterenes handlinger kan informasjon om hvordan guttekarakteren i boken er fremstilt komme frem (Nikolajeva, 2003, s. 81). Hva bestemoren velger å kle seg i er en del av hennes valg. Tidligere har jeg vist til at hun går i et helt blått antrekk og i kjole på slutten av boken. I starten av boken går hun med bukse og en topp i fargene grønn og rød. Både de små og store handlingene til bestemoren anser jeg som svært meningsbærende for bokens fremstilling. Vi får som nevnt tidligere et inntrykk av at hun er en avgjørende litterær karakter for boken allerede på tittelbladet der det står «til besta», og det inntrykket forsterkes gjennom boken.

5.3 Oppsummering av funn fra analysen

I lesningen min av *Barbie-Nils og pistolproblemet* vil jeg trekke frem at Nils ofte er forstørret og sentral i oppslagene. Det tolker jeg som et virkemiddel for å få frem følelsene til Nils som utspiller seg rundt hans kamp mot faren for å få lov å velge Barbie i bursdagspresang. Det er brukt farger for å få frem kontraster i boken, både når det gjelder kjønnsuttrykk, men og følelser og relasjonsforhold. Når det kommer til min lesning av *Julian er en havfrue* får den frem havet som tematisk tema og trekker frem den fantasifulle figuren havfrue som guttekarakteren Julian drømmer om. Jeg fant at Julian får lov å realisere drømmen sin ved hjelp og støtte fra sin bestemor. Tegnestilen som er brukt er unik i form av at alle illustrasjonene er håndmalt i akvarellfarger, som jeg leser som en måte å få frem tematikken hav. Fargebruken i boken ser jeg på som moderne og med et mangfoldig blikk. Det viste seg spesielt ved paraden som Julian og bestemoren deltar på i slutten av boken.

Mine hovedfunn som kom ut av de to analysene er bruken av kontraster i de to bøkene, og spesielt i fargebruken. Bøkene tar for seg både brytning og utviding av kjønnsnormer på ulike måter. Det tredje er ulikt relasjonsmønster til sin voksen. Dette til sammen bidrar til å fremstille at de to guttene har ulike muligheter for uttrykk av kjønn. De to bøkene avslører det jeg mener som to ytterpunkter i fremstillingen av maskulinitet ved at Nils er preget av den normative maskuliniteten mens Julian leser jeg som frigitt fra den strenge maskuliniteten.

6. Diskusjon av funn fra analysen

Jeg skal se nærmere på om funnene fra min lesning av de to bildebøkene er i samsvar med eller ikke med min presenterte teori. Gjennom denne drøftingen skal jeg finne ut hva funnene mine fra analysen betyr, og hvordan de har en sammenheng med teorien jeg gikk ut i fra (Dalland, 2020, s. 249). Funnene og min problemstilling ble utgangspunktet for inndelingen av denne undersøkelsens drøfting. Drøfting innebærer å vurdere ulike alternative forklaringer og tolkninger. Funnene fra analysen kan knyttes tett opp mot problemstillingen og forskningsspørsmålet som jeg skal besvare i denne undersøkelsen. Den lyder som følger; *På hvilke måte fremstilles gutter og maskulinitet, og deres muligheter til å bryte med kjønnsnormer i bildebøkene Barbie-Nils og pistolproblemet og Julian er en havfrue?*

6.1 Fremstillingen av de to guttekarakterene

6.1.1 Barbie-Nils

Nils fremstilles med en patriarkalsk struktur, hvor bilde og tekst er med på å vise at det er faren som bestemmer i bildeboken. Et eksempel på dette er når faren flirer «høhø» og ser en annen vei når Nils sier at han velger Barbie. Senere i boken korrigerer faren til Nils på det Nils sier angående seng til Barbie, da sier han «mener du den til sjørøveren». Det faktum at det er faren til Nils som uttrykker

dette gir meg et inntrykk av at det fremstilles som en sannhet og en konstatering på at gutter ikke kan leke med Barbie og glitter slik som Nils. Dette ser jeg i sammenheng med Nikolajeva & Scott (2006, s. 81) som viser til at dialogen mellom litterære karakterer kan gi ny informasjon om dem. Denne dialogen mener jeg får frem at rollen og ansvaret til barnets voksen er et kritisk og betydningsfullt punkt i fremstillingen av Nils som gutt. Dette mener jeg sammenfaller med forskning fra Taylor (2019) som jeg viser til i avsnittet om Julian i kapittel 6.1.2. Den patriarkalske måten faren møter Nils på i hans utøvelse av eget kjønn tolker jeg som et ran av hans utvikling og trygghet som gutt. I tillegg mener jeg dette kan sees i sammenheng med teori fra Lorentzen (2004, s. 9–11) som uttrykker at det kan oppstå mange fallgruver for menn siden de ikke kan være for feminin. Dette gjør seg synlig når Nils opplever på lekebutikken at det ikke er rom for at han som gutt kan velge en leke fra det som stereotypisk blir kategorisert som en jenteleke. Reaksjonene fra faren mener jeg får Nils til å bli fremstilt som en annerledes gutt, men på en negativ måte. Et resultat av dette er at Nils blir fremstilt som en følsom gutt, som ofte blir sett på som mindre maskulint. Nils fremstilles med et spekter av følelser, men hovedvekten av dem er negativt ladde følelser. Et eksempel på dette ser jeg allerede på bokomslaget og på tittelbladet. Denne fremstillingen indikerer at det patriarkalske forholdet han fremstilles gjennom gir et mangfold av negative følelser for Nils som gutt. Dette bryter med teori fra Lorentzen (2006, s. 124) som viser til at vi må tenke på maskuliniteter på forskjellige former. Det viser seg gjennomgående i boken når Nils bryter med kjønnsnormer.

Ut ifra min lesning må Nils bevege seg ut i en utrygg sone der han må kjempe for å få lov til å være den gutten som liker å leke med dukker. Gutter i litteraturen blir ofte fremstilt som modige helter som bekjemper farer og til slutt ender med å redde noen. Ut ifra min lesning kan Nils på mange måter sammenlignes med denne tradisjonelle maskuline helten. Dette sammenfaller med Nodelman (2002, s. 11) sin teori om at litteratur for barn inneholder forsterkede ideer om en normativ maskulinitet gjennom for eksempel ved å sette søkelys på den tøffe og modige gutten som overvinner farer. Jeg synes det både er inntrykksfullt og interessant at Nils fremstilles som sin egen helt som må kjempe mot både sin far og samfunnet for å få leke med det han vil. Denne totale fremstillingen gir meg et bilde av Nils som en gutt som gjør et opprør mot den hegemoniske maskuliniteten som viser seg i boken. Dette heltelignende opprøret er en del av Nils sin brytning med kjønnsnormer som jeg skal utdype i kapittel 6.2.

6.1.2 Havfrue-Julian

Julian leser jeg som nevnt i analysen som en tilfreds gutt på forsiden av boken på grunn av sin positur og smil. En annen ting jeg mener posituren viser er stolthet, og i samspill med overskriften ser det ut for meg som at han er stolt over det faktum at han identifiserer seg med en havfrue. Dette sammenfaller med teori fra Nikolajeva & Scott (2006, s. 82) som viser til at blant annet positur kan

bidra til å formidle egenskaper hos litterære karakterer. Denne fremstillingen av Julian i positur mener jeg indikerer et mer åpent og moderne syn på gutterollen, fordi de to modalitetene ikke viser tegn til strenge kjønnsnormer. I analysen leste jeg Julian som en gutt som brøt med den normative maskuliniteten. Grunnen til at jeg mener at han skiller seg fra den normative maskuliniteten er fordi han uttrykker et ønske som er forbundet med det kvinnelige kjønn, både språklig og kulturelt. Dette får jeg inntrykk av både på grunn av overskriften som innebærer en kvinnelig betegnelse «frue» og det faktum at havfrue er en kvinnelig skikkelse. Jeg tolker dette bildet av Julian som en kritisk fremstilling av maskulinitet som får frem at kategorien gutt bør være mer åpen. På den ene siden kan dette sees i lys av Lorentzen (2006, s. 121) som viser til at menn tidligere i historien kun har blitt sett på som det nøytrale i forskningen, mens nå innehar forskningen på maskuliniteter et kritisk blikk. På den andre siden er det interessant at det er havfrue han sier han vil bli, og siden de ikke finnes i virkeligheten. Det mener jeg kan være et tegn på at Julian fremstilles som en gutt som befinner seg i en sone som er vanskelig å forstå at finnes. Sett i lys av dagens samfunn mener jeg det kan være når gutter beveger seg over i feminisert levesett, eller i ytterste sone ønske om å bli en kvinne. Dette mener jeg kan sees i lys av Lawrence (2007) som kom frem til i sin forskning at samfunnet ikke er like komfortabel med at gutter har et fleksibelt kjønn, i motsetning til kvinner. Det samfunnet Julian møter i boken gir tegn til at det er komfortabelt med hans fleksible maskuline kjønn som definerer seg selv med noe feminint. På denne måten mener jeg, det at Julian er en havfrue både bryter med og er i tråd med funnet til (Lawrence, 2007).

Gjennom boken er det kun kvinner Julian som guttekarakter møter og omgås med. Det er en interessant måte å fremstille Julian på fordi det gir meg inntrykk av at det er med kvinner han får innpass siden han uttrykker det som stereotypisk blir knyttet til femininitet. Dette kan være i tråd med forskning fra Taylor (2019) som la frem at det er unntaket at bildebøker viser en variasjon av maskulinitet som er distansert fra patriarkalske strukturer. Dette viser seg ved at Julian ikke er knyttet til noen menn i historien. Han omgås menn og barn i paraden på slutten av boken, men inngår ingen møte eller dialog med dem. På den ene siden mener jeg fremstillingen av Julian sin brytning av den normative maskuliniteten kunne gitt et sterkere inntrykk om han i tillegg ble fremstilt i møte med andre barn, og gjerne andre gutter som uttrykker både andre og lignende maskuliniteter som Julian. Dette ser jeg i lys av Stokke & Tønnessen (2018, s. 19) som viser til at barnelitteratur kjennetegnes ved at det ivaretar barneperspektivet. På den andre siden mener jeg det er positivt at han får støtte fra det motsatte kjønn. Det får han hovedsakelig fra bestemoren. Et resultat av dette er at jeg tolker han som en tilfreds gutt. Jeg ser det som positivt at Julian fremstilles i en trygg familierelasjon, da det er noe alle barn har rett til. Det at han er med bestemoren og ikke foreldre mener jeg sender ut et budskap om at støtte er mulig å finne i andre familiemedlemmer, om foreldre

ikke gir det. Bestemoren er sentral i denne bildebokens formidling, og det er hun og Julian historien handler om. Dette er et kjennetegn på litterære karakterer ifølge (Nikolajeva, 2003, s. 47). Dette kommer jeg nærmere inn på senere i kapittel 6.3 når jeg skal sammenligne relasjonene til de to guttekarakterene.

6.2 Bryting med kjønnsnormer

Før jeg går spesifikt inn på brytningen av kjønnsnormer for hver av de to guttene skal jeg først ta for meg noen punkter som uthever seg som likt. Det som er likt for begge karakterene er at de er på en reise fra hjemmet sitt. Det er gjennom denne reisen at kjønnsnormene blir både brutt og utvidet av Nils og Julian. De har hatt ulik grad av motstand til sin kjønnsutfoldelse, men de ender begge to med å få være den de vil være. Det mener jeg kan leses i lys av at kjønn forhandles i fellesskap vi inngår i (Dalgaard, 2016, s. 13). Det er derimot vesentlig å få frem at det i de to bøkene viser i hvilken grad denne forhandlingen skjer avhengig av hvilke fellesskap man inngår i. Julian og Nils er i hvert sitt kulturelle landskap, som gjør at de i ulik grad opplever et behov for å forhandle frem egen oppfatning av kjønn. Utviklingen de to karakterene har hatt gjennom bøkene kan være et tegn på at maskulinitet blir presentert som et sett med formbare kulturkonvensjoner, og det gjør at vi kan tenke nytt på hvordan være mannlig (Nodelman, 2002, s. 14). Dette mener jeg det er tydelig å se i innsidepermene til *Julian er en havfrue*. De starter i et basseng og ender opp i åpent vann på slutten av boken. Ikke bare omgivelsene til Julian har endret seg. Julian sitt hår er løst, og han har fått en rosa havfruehale. Denne utviklingen er et resultat av reisen han har vært på, og da spesielt hans deltakelse på paradene. På den andre siden ender Nils sin reise opp med at han får leke med Barbie hjemme i stuen sin, til tross for den motgangen han møter. Denne fremstillingen av utvikling i bøkene mener jeg kan være en heldig fremstilling av gutter, fordi den vektlegger at endring er mulig i to forskjellige utgangspunkter som bøkene viser. Denne totale fremstillingen kan bidra til å indikere at de skiller seg fra vanlige guttekarakterer. Det er i tråd med teori fra Nikolajeva (2003, s. 129) som fremlegger at litterære karakterer som skiller seg fra ensartede karakterer i barnelitteraturen blir betydningsfulle verk. På denne måten ser jeg brytningen av kjønnsnormene de to guttekarakterene gjør som svært relevant å løfte frem. Videre skal jeg ta for meg mer spesifikt hvordan brytningen av kjønnsnormer knyttet til maskulinitet er for de to hovedkarakterene Nils og Julian.

6.2.1 Nils sin kamp for Barbie

Det er hovedsakelig gjennom konteksten bursdag og lekebutikk at Nils bryter med kjønnsnormene i boken *Barbie-Nils og pistolproblemet*. Denne konteksten får frem et stort tillitsbrudd mellom Nils og faren i tilknytning til Nils. På første oppslaget lover faren at hvis Nils klarer å blåse ut alle lysene skal han få velge det han vil i bursdagsgave. Som vist til tidligere får ikke Nils lov til dette når de kommer til lekebutikken. Når Nils velger «feil» leke ifølge faren ender bursdagen med å ikke lenger handle om

Nils, og fokuset flyttes fra Nils og over på faren. Dette gjøres ved at faren viser hans tilsynelatende forutbestemte valg om at Nils skal ha en lekepistol. Fremstillingen av bursdagsønske til Nils som han ikke får lov å oppfylle mener jeg kan sees i sammenheng med forskning fra Taylor (2019) som viser til at sosiale strukturer må bli kritisk gjennomgått for å oppnå likestilling mellom kjønn. Mer spesifikt mener jeg dette kommer frem gjennom at Nils og faren har hver sin oppfattelse av egen maskulinitet, og hva en gutt sitt kjønn er og kan være. Jeg tolker det som at de to har ulik forståelse eller tanker om hva kjønnsnormene er. Det er i tråd med den eksisterende norske definisjonen på kjønnsnormer fra Teigen & Svartdal (2020) som viser til at kjønnsnormer handler om forventninger knyttet til det å være mann eller kvinne. Lekebutikken mener jeg er med på å problematisere kjønnsnormer for Nils og faren fordi leker ofte er inndelt etter farger knyttet til hvert sitt kjønn. På denne måten mener jeg at lekebutikken de befinner seg i er med på å fremstille at kjønn er noe som er utenfor oss selv, og dermed tolker jeg det som vanskelig å endre på. Det ser jeg i lys av at kjønn er noe som er i oss, utenfor oss og mellom oss (Dalgaard, 2016, s. 22). Denne fremstillingen av lekebutikken i både bilde og tekst mener jeg får frem hvor vanskelig det kan være å bryte med kjønnsnormer for unge gutter. I lys av Birkeland et al. (2018, s. 121) mener jeg dette bildet tilfører fortellingen noe nytt, og inviterer til samfunnskritikk. En stor del av denne kritikken mener jeg utspiller seg rundt det faktum at Nils vil leke med Barbie, men blir møtt med mye motstand i hans ønske.

Allerede på baksiden av boken blir jeg som leser introdusert for det faktum at Nils kommer til å møte motstand og bryte med kjønnsnormer. Setningen lyder slik: «En glitrende historie om hvor tøff man må være for å velge som man vil». Etter jeg har lest boken nøye sitter jeg igjen med en kritisk holdning ovenfor ordet «tøff», som de bruker på baksiden av boken. Måten jeg leser at Nils er tøff er at han truer faren med en lekepistol for at han skal få velge som han vil, slik baksiden viser til. Dette kan være i tråd med et forskningsfunn fra Næss (2020, s.44-45) som gikk ut på at hovedkarakteren i boken hun analyserte brukte vold, og at det oppfylte en forventning rundt maskulinitet. Grunnen til at jeg stiller meg kritisk til denne fremstillingen er at Nils må ty til vold og trusler ovenfor sin egen far. Det nære bildeutsnittet av Nils viser hans redsel når han holder pistolen i hånden og faren lurker i skogen som er i hjørner på oppslaget. Jeg tolker det som at Nils prøver å ta makten sin tilbake fra faren. Dette ser jeg er i tråd med teori fra Nikolajeva & Scott (2006, s. 83) som viser til at ved å plassere karakterer i et hjørne og i tillegg ha ulike størrelser på dem vil kunne få frem maktposisjoner til karakterene. Det uheldige er at han har tenkt å gjøre det ved bruk av pistol. På denne måten kan dette bildet av Nils sees i sammenheng med at kjønn blant annet er noe som forhandles i de fellesskapene vi inngår i (Dalgaard, 2016, s. 13). Her ser det ut som at Nils må ta et oppgjør selv når faren svikter, slik som Kverndokken (2013, s. 105) viser til at gutter i litteraturen er preget av.

Denne fremstillingen mener jeg kan være et uheldig signal til barn ved at det viser at kun gjennom en kamp med noe så skummelt som pistol, oppnår man aksept rundt det å bryte med etablerte kjønnsnormer. På den andre siden støtter denne kampen til Nils seg på teori fra Mallan (2002, s. 15) som hevder at veien til manndom er uproblematisk, og at det er et av de kritiske punktene ved fremstilling av gutter i litteraturen (Mallan, 2002, s. 15). Fremstillingen av relasjonen mellom Nils og faren mener jeg får frem brytningen med kjønnsnormer. Denne fremstillingen mener jeg kan sees på som at boken setter hardt mot hardt. Med det mener jeg at bruddet med de tradisjonelle kjønnsnormene kommer til syne ved hjelp av en tradisjonell representasjon av den maskuline helten som i dette tilfellet er Nils, som kjemper mot en fiende. Denne fremstillingsmåten mener jeg indikerer en stadfesting av de tradisjonelle kjønnsnormene, fremfor å fremstille et mer moderne syn. Den er med på å indikere hvordan gutter og maskulinitet skal være til tross for at forventningene er snudd opp ned ved hjelp av et tradisjonelt feminint objekt, som Nils og faren strides om. Dette kan sees i tråd med forskning fra Lawrence (2007) som mener at samfunnet behandler gutter sine kjønnsroller like begrenset og stereotypisk som alltid.

På siste oppslaget ser vi at Nils har fått Barbie dukken til tross for motstand fra faren. Han ga trolig den motstanden på grunn av at den bryter med kjønnsnormen. Det interessante er at etter Nils har fått Barbie dukken, og de har kommet hjem så sitter de adskilt fra hverandre i stuen. Jeg mener dette kan være et tegn på at faren til Nils velger å ikke sitte sammen med Nils på gulvet, men heller oppe i sofaen med sin lekepistol. Det kan sees i sammenheng med at kjønn har en betydning for hvordan vi handler (Dalgaard, 2016, s. 15). På den andre siden mener jeg dette kan sees i sammenheng med Lie (2004, s. 73) som viser til at studier av kjønn kan foregå utenfor menneskets kropp. De to lekene er ting som representerer holdninger og normer knyttet til kjønn. Jeg tolker det som at de to tingene skaper en negativt ladet distansen mellom dem til tross for at begge to ser fornøyde ut. Det som gjør at det denne distansen oppleves negativ er at den viser mangel på deltakelse og støtte. Jeg mener at farens deltakelse i leken med Barbie hadde vært et større tegn på bekreftelse på Nils sin brytning med kjønnsnormen. Det at han sitter adskilt fra Nils og har en blå farget lekepistol i fanget i motsetning til Nils sin rosa, dukke kan støtte opp under teori som sier at den «riktige» maskulinitet er den som er i en kontrast til det feminine (Nodelman, 2002, s. 3). Dette mener jeg er med på å antyde en fremstilling av de manglende muligheter som mange gutter opplever til å utrykke eget kjønn. Det kan sees i lys av FN Sambandet (2021) og deres rett på like muligheter og likestilling.

Det er derimot tydelig at de begge har funnet seg den leken de selv liker og ønsker fra lekebutikken. Det at de begge skulle endt opp med samme leke kan sees i sammenheng med at en forestilling om en maskulinitet for alle vil være et urealistisk mål. Det vil alltid eksistere i forhold til den enkeltes kropp (Mallan, 2002, s. 35). For det vil alltid være en diversitet i maskulinitet, men samfunnet vil

alltid ha et dominerende ståsted (Mallan, 2002, s. 16). Det elementære derimot, er å respektere og gi muligheter for denne diversiteten. Det har faren til Nils et spesielt ansvar for siden han er Nils sin foresatte. På den andre siden er aldersforskjellen og tidsaspektet mellom dem interessant å løfte frem som en grunn til at faren til Nils ikke sitter og leker med han. Teori fra Lorentzen (2006, s. 126) viser til at ulike tidsperioder er en variabel som må tas hensyn til angående teori om maskulinitet. Både teori og normer om maskulinitet endrer seg med tiden, og det kan se ut som at kjønnsnormene som Nils bryter med Barbie er ekstra vanskelig for faren fordi han er preget av et strengt kjønnsideal i sin oppvekst. Det kan sees i sammenheng med at teorien om kjønnsnormer har hatt en historisk utvikling (Solbrække & Aarseth, 2006, s. 65). Dette totale bildet gir en indikasjon på hvorfor Barbie oppleves som vanskelig, både for Nils og for faren. For meg blir hun som et symbol på kjønnsnormer. I tillegg fremstår det for meg som at kjønnsnormene setter faren ut av spill og at det gjør at han ender med å lyge for sønnen sin. Jeg mener at tillitsbruddet får frem Nils sine manglende muligheter til å ønske seg noe tradisjonelt forbundet med det motsatte kjønn.

6.2.2 Julian får svømme fritt

I motsetning til Nils tolker jeg det som at Julian har bedre muligheter til å bryte med kjønnsnormer. Et sted dette gjør seg tydelig i boken er på paraden som bestemoren til Julian tar han med på. Det mener jeg fremstilles som en begivenhet som sletter kjønnsnormer fremfor å fremstille at de brytes. Dette kan sees i sammenheng med at karneval tradisjonelt har vært assosiert med oppheving og omsnuing av sosiale normer. I tillegg kan dette sees i lys av teori som sier at kjønnsnormene formes både av samhandling mellom mennesker, men og at samhandlingen formes av normene (Solbrække & Aarseth, 2006, s. 65). Normene som menneskene i paraden ser ut til å følge er at alle er velkomne til å delta og utrykke seg akkurat slik de selv føler for. Fremstillingen av paraden gir et inntrykk av at det er en begivenhet for Julian som gjør at han får lov å utrykke seg slik han ønsker i fellesskap med andre, og bryte eller slette kjønnsnormer. Fellesskapet som deltar på paraden består av både barn og voksne, jenter og gutter som har kledd seg ut som enten havfruer eller andre ting fra havet. Det er derimot ikke helt enkelt for Julian å delta på paraden. Det tolker jeg fordi at Julian uttrykker først skepsis til paraden ved å gjemme seg bak en vegg og bare se bort på paraden med alle menneskene. For at han skal tørre og delta i paraden trenger han støtte fra sin nære voksne slik barn gjør. Mens Julian står og iakttar andre menn som er kledd ut som havfruer sier bestemoren til Julian: «akkurat som deg». Dette utsagnet fra bestemoren mener jeg er med på å konstatere at det finnes ulike typer maskuliniteter, som Taylor (2019, s. 8) mener er unntaket for bildebøker for barn i sin forskning. Denne fremstillingen av støtte fra bestemoren mener jeg får frem at til tross for at Julian skiller seg ut og bryter med den normative maskuliniteten, så er han ikke er alene. Dette ser jeg på som positivt siden jeg tolker det som et avgjørende bidrag til at han tør å delta på denne kollektive brytningen

med kjønnsnormer, som er sånn jeg tolker denne paraden. På denne måten kan paraden være et godt eksempel på gender-forståelsen av kjønn som Dalgaard (2016, s. 16) viser til det sosiale og kulturelle kjønnnet.

Julian er representert hovedsakelig gjennom bilder i boken, og teksten bekrefter som oftest bildene. Dette gjør *Julian er en havfrue* til en symmetrisk bildebok. Dette kan sees i lys av at bildene må være det elementet som er bærende og vesentlig i formidlingen av fortellingen (Bjorvand, 2020, s. 155). På den andre siden fremstår det for meg at tematikken kjønn kan være vanskelig å beskrive med ord, og dermed er bilder brukt for å tydeliggjøre hvordan kjønnsnormer brytes. Dette funnet er i tråd med forskning fra Moya Guijarro & Ventola (2021, s. 30) som viste til at de fant at kjønnsuttrykk i *Julian er en havfrue* hovedsakelig kom frem gjennom visuelle representasjoner og modaliteter. Et visuelt virkemiddel jeg synes er interessant i den sammenheng er det at havet er gjennomgående på bildene. Denne fremstillingen av Julian i tilknytning til havet kan være en måte å fange barneleseren med deres fantasi. I tillegg mener jeg at boken gjennom å bruke havet som tematisk element åpner for en alternativ måte å vise til flere maskuliniteter. Dette kan sees i lys av Kverndokken (2013, s. 87–88) som mener at god litteratur kan bidra til at gutter møter guttebilder som støtter dem i søken etter en gutteidentitet. Oppslaget der Julian og bestemoren går på stranden tolker jeg som at havet bryter med land slik Julian bryter med kjønnsnormer. Dersom det er tilfelle ser det ut til at Julian bruker havet som et fristed for sin uttrykk av eget kjønn. Jeg tolker det som at det kan sees i sammenheng med at i havet er det fortsatt mye ukjent for mennesker, slik som kjønn fortsatt er.

Et annet aspekt som er gjennomgående for bildene i boken er mangfoldet av farger. Eksempler på dette er når Julian dagdrømmer om å svømme blant fargerike fisker, og alle fargene på paraden de deltar i på slutten av boken. På den ene siden er fargene knyttet direkte til Julian lyse og myke, for eksempel har Julian på seg en hvit t-skjorte og senere i boken en hvit hale. Både det fargerike og det hvite fremstår for meg som leser som et tegn på lite trange kjønnsnormer, eller i ytterste tolkning som ikke eksisterende. På den andre siden viser mangfoldet av farger at det er rom for alle farger, som jeg mener i overført betydning kan bety alle mennesker, uansett utøving av kjønn og eventuelle brytninger med normer knyttet til dem. Dermed kan fargene knyttet til Julian fungere som en modalitet som får frem åpenhet og aksept for variasjoner. Dette kan sees i sammenheng med forskning fra Moya Guijarro & Ventola (2021, s. 38) som fant at Julian brøt med kjønnsnormer, men at modaliteter i boken fikk fram at det burde aksepteres. Effekten av bruk av farger mener jeg får frem mulighetene Julian har til å bryte med kjønnsnormer på en positiv måte.

Baksideteksten til *Julian er en havfrue* mener jeg inviterer leseren til undring rundt spørsmålet «men hva vil besta si?» når han uttrykker sitt ønske om å bli en havfrue. På den ene siden kan spørsmålet

sees på som en indikasjon til at boken kommer til å handle om at Julian kommer til å bryte med kjønnsnormer, siden han vil bli noe som stereotypisk knyttet til jenter. Det som hadde sammenfalt med den hegemoniske maskuliniteten hadde vært om Julian ville bli eller være havmann eller sjørøver. På den andre siden kan det gi antydninger til at bestemoren vil synes det er kontroversielt at han vil bli en havfrue. Det virker som at han stiller spørsmålet til bestemoren fordi han ønsker seg bekræftelse eller støtte fra henne. Dette kan sees i lys av teori fra Dalgaard (2016, s. 29) som sier barn blir påvirket av de forventningene de møter. Spørsmålet gir mening for en andregangslærer siden det gjennom boken kommer frem at de to har et godt forhold. Dette er mener jeg er med på å fremstille at bestemoren settes mellom Julian og hans brytning med kjønnsnormer. I lys av baksideteksten fremstår bestemoren som et spenningsmoment siden vi ikke vet hvordan hun kommer til å reagere på Julians ønske om å bli en havfrue. Et annet interessant aspekt som oppstår rundt spørsmålet er om det også er et spørsmål som viser til at Julian føler seg som jente eller frue, eller om det kan være et ønske om å kle seg som en jente eller leke havfrue. Her gjør Hjerrild (2016, s. 8) sitt poeng seg gjeldende. Hun understreker at arbeidet med kjønnsstatistikk ikke går ut på å skape et kjønnsnøytralt miljø, men være bevisst på at det er barn som ikke befinner seg innenfor de tradisjonelle kjønnsoppfatningene. Det fremstår for meg som at bestemoren til Julian har lignende holdninger som Hjerrild (2016, s. 8) fordi lesningen min viser at bestemoren til Julian sine handlinger og ord viste til at hun er en støttespiller i hans brytning av kjønnsnormer. På denne måten mener jeg at bestemoren til Julian kan sees på som et symbol på muligheter for Julian. Dette står i kontrast til Nils og det skal jeg gå nærmere inn på i neste avsnitt.

6.3 Sammenlignende refleksjoner knyttet til kjønnsnormer i de to bøkene

6.3.1 Relasjoner og drømmer

Relasjonen de to guttene har til sin nære voksne mener jeg er ganske forskjellig fra hverandre i form av i hvilke grad de får støtte og aksept. Denne kontrasten på støtte mener jeg kan ha en sammenheng med at de to voksne er av forskjellig kjønn. Ifølge Mallan (2002, s. 24–25) blir menn som fremstilles med feminiserte egenskaper som omsorgsfull blir et offer for latterliggjøring i litteraturen. Det oppstår ikke latterliggjøring i *Barbie-Nils og pistolproblemet* når de møter Bo og faren, men de fremstår kritiske og dømmende overfor Nils og faren. Som vist til i analysen uttrykker både faren og Nils tegn til frykt for dem. På den ene siden mener jeg det kan tolkes i lys av at kjønn skapes og defineres i normer og koder som Dalgaard (2016, s. 22) uttrykker. Det ser ut for meg som at faren til Nils speiler seg i disse normene som Bo og faren uttrykker, og dermed uttrykker ubehag når han skjønner at Nils bryter med normene. På denne måten tolker jeg Bo og faren som en motsetning til Nils og faren. Det kan sees i tråd med teori fra Lorentzen (2006, s. 131) som viser til at mannlige stereotyper og mottyper brukes enten som en styrke eller trussel for fremstillingen av den «vanlige»

mannskarakter. I dette tilfellet tolker jeg det som at Bo og faren fremstår som dominante ovenfor den aksepterte maskuliniteten. Det mener jeg kommer til uttrykk når faren til Nils ser brydd og flau ut når Nils forteller at han har valgt Barbie. Det er trolig fordi Nils her bryter med kjønnsnormer knyttet til gutter og den hegemoniske maskuliniteten. Dette funnet mener jeg bekrefter Dalgaard (2016, s. 28) som sier at leker til barn inneholder implisitte forventninger og de får betydning for hvordan barn blir møtt. På både oppslag 5 og 6 blir Nils møtt med ignoranse og mangel på oppmerksomhet. For videre på oppslag 6 ser faren til Nils vekk fra Nils, og vender han nok en gang skulderen. Dette kan være et tegn på at det å være mann eller her gutt er preget av strenge krav og ideer (Lorentzen, 2004, s. 9–10). Denne fremstillingen av relasjon mellom far og sønn synes jeg er uheldig, fordi den viser at konsekvensen av at Nils bryter med kjønnsnormer er at han får et dårligere forhold til sin far.

Julian får i motsetning til Nils et tilsynelatende bedre forhold til sin nære voksen etter at han uttrykker sin brytning med kjønnsnormer. Tidsforskjellen mellom de to bøkene som er på et helt tiår er verdt å trekke frem som en mulig medvirkende faktor. Jeg ser på det som et tegn på at kulturen og kjønnsnormene endrer seg med tiden både i og utenfor den litterære verden. Fremstillingen av relasjonen mellom Julian og bestemoren kan være på å vise at både kjønn og litteratur er kulturelt betinget. Det viser seg gjennom teori fra Dalgaard (2016, s. 23) som sier at kjønnsnormer er i dynamisk endring siden det er samfunnsbetinget. På den andre siden viser det seg å være i tråd med Stokke & Tønnessen (2018, s. 20) som sier at barnelitteratur har endret seg de siste årene i takt med at synet på barndom har endret seg. De viser til at før skulle barnet oppdras, men nå er det mer fokus på barnet som et utviklende vesen i likhet med voksne. Dette mener jeg kommer frem i fremstillingen av de to guttekarakterene ved at Nils skal oppdras inn i en spesifikk maskulinitet, mens Julian får lov å utvikle sin egenhet.

Både Nils og Julian bryter med kjønnsnormene i det jeg leser som enten drømmene sine, eller sin fantasi. For Nils viser dette seg på oppslaget der han tar en piruett og teksten forteller oss at han «dukker hodet inn blant dukkeklærne». Det er ikke uttrykt at Nils drømmer, men jeg tolker det som at han rømmer fra virkeligheten ved å drømme om dukker mens han dukker inn blant dukkeklærne. På samme oppslaget leker faren stereotypisk guttelek med pistol og cowboy. Fremstillingen av interesse for militære leketøy er ofte å finne i barnebøker ifølge (Mallan, 2002, s. 19). Denne fremstillingen blir effektiv på grunn av samspillet mellom ord og bildet. Det at Nils må «dukke» for å være blant dukkeklær blir enda tydeligere i budskapet som ligger i bildet av faren med pistol og cowboy. Dette mener jeg skaper en kontrast og viser et skjevt maktforhold mellom de to. Resultatet av dette mener jeg åpner for en kritisk lesning på fremstillingen av farens dominante hegemoniske maskulinitet, som ender med at Nils dukker unna. På den ene siden mener jeg at dette nok en gang kan være i tråd med forskningen fra Taylor (2019, s. 8) som la frem at hegemonisk maskulinitet og barns bildebøker

må bli kritisk gjennomgått for å oppnå likestilling mellom kjønn. På den andre siden kan oppslaget tolkes som et kritisk forsøk for å få frem at gutter som uttrykker en annen form for maskulinitet må aksepteres og anerkjennes. Dette kan sees i lys av Lorentzen (2006, s. 127) som viser til at det ikke finnes en hegemonisk maskulinitet fordi den endrer seg over tid og i forhold til ulike sosiale systemer.

Mens Nils fantaserer om dukkeklær og ballettdansing, drømmer Julian om å bli en havfrue med rosa hale og løst hår. I likhet med Nils tar også Julian en piruett, forskjellen er at den er under vann. En annen forskjell i de to guttene sine tanker er at i Julian sin drøm møter vi bestemoren fremstilt som en blå fisk. Grunnen til at jeg mener det er bestemoren er på grunn av mønsteret hun har på sin fiskekropp er det samme som kjolen hun går med senere i boken, i tillegg gir hun Julian smykket. På den ene siden kan dette være et frempek til det som kommer til å skje senere i boken. På den andre siden kan fremstillingen av bestemoren som fisk være en måte Julian ufarliggjør hans ønske om å identifisere seg både havfruer og fargen rosa. Dette ser jeg på en brytning mot teorien til Reynolds (2002, s. 100) som sier at maskulinitet blir fremstilt som fraværet av femininitet. Denne fremstillingen av deres tanker og drømmer tolker jeg som en måte å vise at de to guttene identifiserer seg med noe som regnes som jentete. Dette kan sees i lys av Nodelman (2002, s. 12) som sier at gutter som ikke følger guttekoden blir populært forstått som jentete. Denne fremstillingen av drømmer eller fantasi kan på en positiv måte bidra til å vise hvordan gutter håndterer bryting av kjønnsnormer og at drømmer og fantasi kan hjelpe dem i søken etter sin maskulinitet. Det kan sees å være i tråd med at drømmene er en måte som hjelper barn å finne ut hvem de er, slik Kverndokken (2013, s. 104) hevder skjer for mange guttekarakterer i barnebøker.

6.3.2 Kontraster

De to fargene rosa og blå opptrer som to ytterpunkter og kontraster. De tradisjonelle kjønnsnormene er såpass innarbeidet at en automatisk tenker at rosa er feminint og blå er maskulint. Dermed leser jeg dette som et virkemiddel for å lede leseren inn i konteksten og handlingene til bøkene der målet er å bryte med eller snu forventningene i de tradisjonelle kjønnsnormene. Dette kan sees på som en motsetning til Solbrække & Aarseth (2006, s. 74) sin henvisning til Butler som mente at mennesker må fremføre de de kulturelle normene knyttet til et kjønn for å bli bekreftet. Dette skjer i ulik grad for de to guttekarakterene som jeg viste til i analysen. Rosa fargen er mest gjennomgående for Julian, men skaper ikke tydelige problemer for han. Det er interessant at han ikke fremstilles på en negativ måte til tross for at han representeres ved rosa. Det ser jeg i tråd med Næss (2020, s.44-45), fordi det er i motsetning til det hun fant som var at guttekarakterene som brøt med den rådene maskuliniteten ble fremstilt i et negativt lys. På den andre siden er kontrastene mellom de to fargene mest tydelig i *Barbie-Nils og pistolproblemet*, i tillegg til at det fremstår som et uønsket og ubehagelig skille for han. Det bidrar til at Nils blir fremstilt i et negativt lys fordi han bryter med den

hegemoniske maskuliniteten. Dermed kan dette sees å være i tråd med funnet til Næss (2020, s.44-45) som jeg viste til ovenfor. På denne måten mener jeg det er en kontrast angående muligheter rundt det å bruke rosa for de to guttekarakterene. Det er med på å vise at det er ulike holdninger og verdier knyttet til rosa blant gutter. Dette er i tråd med Kverndokken (2013, s. 87–88) som viser til at bildeboken er en tekst som formidler verdier og tegninger av guttebildet. Det jeg finner interessant er at det virker som at guttene fremstilles gjennom en så kontroversiell kjønnskategori som rosa for å utrykke eget kjønn, som er en brytning med de tradisjonelle kjønnsnormene. På den andre siden kan det være et bidrag for å øke normalisering av fargen rosa for gutter. Jeg ser en sammenheng for deres lengsel etter rosa og kvinners muligheter. Jeg leser det som at rosa fargen er knyttet til kvinner og deres likestillingskamp.

En annen måte kontraster kommer frem i både *Barbie-Nils og pistolproblemet* og *Julian er en havfrue* er i titlene til de to bøkene. På den ene siden mener jeg Barbie kan forbindes med søt og uskyldig, mens pistol på den andre siden representerer mørke og farlige situasjoner. Julian forbindes med et guttenavn mens havfrue har en feminin benevnning, dette er i likhet med ordene Barbie og Nils. Både Barbie og havfrue kan sees på som objekter eller ting som er populært forbundet med det motsatte kjønn. Dette er i tråd med Lie (2004, s. 75–77) som viser til at ting er modeller som kan fortelle oss hva femininitet og maskulinitet er i vår tid. I tillegg er begge guttene i bøkene knyttet til klær som anses å tilhøre jenter. Julian kler seg i en gardin som ligner både et skjørt og en havfruehale. Nils på den andre siden kler seg ikke selv i slike klær, men uttrykker glede for dukkeklær og Barbie som er iført en rosa kjole. Gutter som er knyttet til struttet skjørt kan havne utenfor kategorien «vanlig» mannsadferd (Dalgaard, 2016, s. 16). Dersom dette er tilfelle slik som i boken kan det indikere at guttene sine muligheter for å gå med eller like «jenteklær» er lave. Dette kan være et tegn på at rammene for hvordan være gutt er trange. Til tross for dette skiller Julian seg fra Nils ved at han ikke ser ut til å være like brydd med det faktum at han skille seg fra vanlig mannsadferd. Et eksempel på dette er bildet av Julian på forsiden av boken der han stolt står i sin positur iført sitt havfrueantrekk. Dette kan sees i lys av Nodelman (2002, s. 2) som viser til at bøker for barn kan vise både bevisst og ubevisst til en undertrykkende ide om hva den ønskelige maskuliniteten er. Fremstillingen av Nils mener jeg bidrar til en undretykkende og lite befriende tanke om maskulinitet fremfor bildet som tegnes av Julian. På denne måten skiller de to bøkene seg i måten de formidler maskulinitet og muligheten til å bevege seg utenfor den tradisjonelle oppfatningen av den.

6 Avsluttende kommentarer

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan gutter og deres maskulinitet blir fremstilt. I tillegg har jeg undersøkt hvordan mulighetene for å bryte med kjønnsnormer har vært for de to guttekarakterene i bøkene *Barbie-Nils og pistolproblemet* og *Julian er en havfrue*. For å undersøke dette har jeg benyttet meg av et todelt teorigrunnlag med bildebokteori og kjønnssteori. Innenfor kjønnssteori har jeg hovedsakelig benyttet meg av litteratur knyttet til maskulinitet. I tillegg har jeg tatt for meg kjønnsnormer og et kulturelt syn på kjønn. Deretter analyserte jeg de to bøkene ut ifra bildebokanalyse med punkter fra Ommundsen (2018). I metoddelen min presiserte jeg at denne studien er basert på min hermeneutiske lesning av de to bøkene. Valg og bruk av teori gjør at teorien står mellom meg og teksten. På denne måten har jeg prøvd å komme frem til så lite subjektive funn som mulig. Til tross for dette vil en litteraturteoretisk metode alltid inneha en grad av subjektivitet, siden dette er min lesning av de to bildebøkene. Det har blitt gjort avgrensninger i denne studien som påvirker mine funn. Det handler om bøkens tema og valg av teoretisk ståsted bøkene er studert ut ifra. Dermed vil jeg løfte frem at funnene i denne studien ikke kan gjelde for all litteratur eller i alle kulturer, men gjelder for de to bildebøkene *Barbie-Nils og pistolproblemet* og *Julian er en havfrue*.

Funnene fra analysen og diskusjonen viser at det er en del likheter og ulikheter mellom de to guttekarakterene i de to bøkene. De to guttekarakterene er hovedsakelig fremstilt med feminiserte interesser som dukker og havfruer. Nils fremstilles hovedsakelig som en gutt med mye sinne og vonde følelser, mens Julian fremstår som en glad gutt. Dette er trolig på grunn av at Julian fremstilles i en friere maskulinitet enn Nils. Til tross for dette er et av de viktigste funnene fra undersøkelsen at de to bildebøkene indikerer at det er rom for endringspraksis for gutters kjønn. Dette kommer frem på ulike måter og i ulik grad i de to bøkene, men en likhet jeg velger å trekke frem er at begge guttekarakterene er på en reise fra hjemmet sitt der de i slutten av sin reise oppnår aksept for sin brytning på kjønnsnormer. I *Barbie-Nils og pistolproblemet* er det overvekt av oppslag som fremstiller strenge kjønnsnormer knyttet til gutter. Nils blir fremstilt som den tradisjonelle maskuline helten i hans kamp for å få en Barbie. Det interessante er at det indikerer en stadfesting av de tradisjonelle kjønnsnormene fremfor å fremstille et moderne syn. På denne måten kan Barbie som Nils fremstilles med sees på som et symbol på kjønnsnormer. I tillegg kan Barbie anses som en representasjon på Nils sine manglende muligheter til å bryte med kjønnsnormer. På den andre siden viser *Julian er en havfrue* aksept for gutter som beveger seg utenfor de stereotypiske kjønnsnormene ved at de får kle seg i klær og kostymer som populært anses som å tilhøre jenter.

Et annet sentralt funn i min undersøkelse er at mulighetene for å bryte med kjønnsnormer er både påvirket av og preger deres relasjon til sin nære voksne. De to guttekarakterene får tilsynelatende dårligere og bedre forhold til sin voksne etter de bryter med kjønnsnormer. Dette velger jeg å trekke frem til tross for at det er ulikt kjønn på de to voksne i de to bøkene. Funnet kan være med på å indikere at det er ulike syn på barn. Nils sine manglende muligheter til å bryte med kjønnsnormer er preget av farens patriarkalske opptreden. Julian på den andre siden opplever støtte fra bestemoren, og hans mulighet til å delta på paraden forsterker dette. Nils får negative reaksjoner fra faren når han ønsker seg en Barbie, mens Julian får positiv respons fra bestemoren når han vil være en havfrue. Denne totale fremstillingen gir inntrykk av at Nils skal oppdras inn i en spesifikk maskulinitet mens Julian får muligheten til å utvikle seg fritt. Dette viser seg i bøkene der Nils må gjennom en kamp mot faren i form av å true han med en lekepistol for å få være den han vil. På den andre siden indikerer *Julian er en havfrue* at han får utforske mer gjennom både utkledding og deltakelse på paraden. Et annet viktig funn er at de to guttekarakterene fremstilles med drømmer og fantasi som kan tolkes som en hjelp for de to karakterene i søken etter sin maskulinitet, eller som en måte å bryte med kjønnsnormer.

Avslutningsvis vil jeg peke på veien videre. I denne studien har jeg gjennomført en litterær analyse. Et annet aspekt jeg ser kunne være aktuelt å undersøke er hvordan lesningen endrer seg fra norsk til engelsk siden *Julian er en havfrue* er en oversettelse. Dette kan mulig avdekke mer angående det kulturelle perspektivet. En annen interessant litterær innfallsvinkel hadde vært å undersøke hvordan gutter er fremstilt i bildebøker for barn som ikke spesifikt handler om utradisjonelle gutter, eller gutter som bryter med kjønnsnormer. Som jeg viste til tidligere i oppgaven er dette en tematikk som ikke har stor utbredelse innenfor forskningsfeltet. Et interessant steg videre vil være å undersøke tematikken direkte i klasserommet i samspill med elever for å se hvordan lesingen av de to bildebøkene blir mottatt av elever i skolen. Det kan gjøres gjennom litterære samtaler med elever for å høre deres tanker og opplevelser rundt lesing av *Barbie-Nils og pistolproblemet* og *Julian er en havfrue*. På denne måten ser jeg det som nyttig å undersøke tematikken videre både litterært og didaktisk. Det kan mulig bidra til å øke likestillingen mellom kjønnene, slik at flere gutter ikke føler seg fanget av trange rammer for hvordan være gutt, både i skolen og i samfunnet.

Litteraturliste

Alnes, J. H. (2020). Hermeneutikk. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*.

<https://snl.no/hermeneutikk>

Ambjörnsson, F. (2011). *Rosa: den farliga färgen*. Ordfront.

Andersen, P. T., Mose, G. & Norheim, T. (2012). *Litterær analyse: en innføring*. Pax Forlag A/S.

Birkeland, T., Mjør, I. & Teigland, A.-S. (2018). *Barnelitteratur sjangrar og teksttypar*. Cappelen Damm akademisk.

Bjorvand, H. (2020). Bildebøker. I S. Slettan (Red.), *Ungdomslitteratur: ei innføring* (2. utgave, 1. opplag, s. 154–175). Cappelen Damm akademisk.

Bjørlo, B. W. & Goga, N. (2020). Bildebokanalyse. I L. I. Aa & R. Neteland (Red.), *Master i norsk Bind 1 Bind 1* (s. 62–76). Universitetsforlaget.

Bondevik, H. & Rustad, L. (2006). Humanvitenskapelig kjønnsforskning. I J. Lorentzen & W. Mühleisen (Red.), *Kjønnsforskning en grunnbok* (s. 42–62). Universitetsforlaget.

Campenni, E. (1999). Gender Stereotyping of Children's Toys: A Comparison of Parents and Nonparents. *Sex Roles*, 40(1), 121–138. <https://doi.org/10.1023/A:1018886518834>

Dalgaard, T. (2016). Kjønn og identitet i et sosiologisk perspektiv. I M. Hjerrild (Red.), & T. Eidnes (Overs.), *Like muligheter: om pedagogens arbeid med kjønn, seksualitet og mangfold* (s. 12–34). Gyldendal akademisk.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. Gyldendal Akademisk.

FN Sambandet. (2021a, 08. januar). *FNs bærekraftsmål*. FN Sambandet United Nations Association of Norway. <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>

FN Sambandet. (2021b, 02. juni). *Bærekraftsbiblioteket*. FN Sambandet United Nations Association of Norway. <https://www.fn.no/undervisning/undervisningsopplegg/5-7-trinn/baerekraftsbiblioteket>

- Hjerrild, M. (Red.). (2016). *Like muligheter: om pedagogens arbeid med kjønn, seksualitet og mangfold* (T. Eidnes, Overs.). Gyldendal akademisk.
- Høgheim. (2020). *Masteroppgaven i GLU*. Fagbokforlaget.
- Kallestad, Å. H. & Røskeland, M. (2020). Skjønnlitterær analyse som metode. I L. I. Aa & R. Neteland (Red.), *Master i norsk Bind 1* (s. 44–58). Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/?lang=nob>
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Læreplan i norsk (NOR01-06 utg.)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/nor01-06?lang=nob>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (T. M. Anderssen & J. Rygge, Overs.; 3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Kverndokken, K. (Red.). (2013). Bildet av gutten i barnelitteraturen- et riss langs en historisk linje. I *Gutter og lesing* (s. 87–111). Fagbokforlaget.
- Lawrence, Z. (2007). *Representations of boys' nontraditional gender roles in second grade children's picture books* [Master of Science, Southern Connecticut State University]. ProQuest Dissertations Publishing. <https://search.proquest.com/docview/304739915?pq-origsite=primo>
- Lie, M. (2004). Tingenes kjønnssymbolikk. I S. Gerrard & K. Melby (Red.), *Kultur og kjønn* (s. 71–89). Program for kulturstudier, Norges forskningsråd Høyskoleforlaget.
- Lorentzen, J. (2004). *Maskulinitet blikk på mannen gjennom litteratur og film*. Spartacus.
- Lorentzen, J. (2006). Forskning på menn og maskuliniteter. I J. Lorentzen & W. Mühleisen (Red.), *Kjønnforskning en grunnbok* (s. 121–136). Universitetsforlaget.
- Lorentzen, J. & Mühleisen, W. (2006). *Kjønnforskning en grunnbok*. Universitetsforlaget.
- Love, J. (2020). *Julian er en havfrue* (E. Larssen Sudmann, Overs.; 2. utg.). Mangschou.

- Mallan, K. (2002). Picturing the male: Representations of masculinity in picture books. I J. Stephens (Red.), *Ways of being male: representing masculinities in children's literature and film* (s. 15–38). Routledge.
- Michelsen, P. A. (2018). Realistiske fortellinger for barn. I R. S. Stokke & E. S. Tønnesen (Red.), *Møter med barnelitteratur: introduksjon for lærere* (s. 57–81). Universitetsforlaget.
- Moya Guijarro, A. J. & Ventola, E. (Red.). (2021). *A multimodal approach to challenging gender stereotypes in children's picture books*. Routledge.
- Maagerø, E. & Tønnesen, E. S. (2014). *Multimodal tekstkompetanse*. Portal.
- Nikolajeva, M. (2000). *Bilderbokens pusselbitar* (2. tryckn). Studentlitteratur.
- Nikolajeva, M. (2003). *The rhetoric of character in children's literature* (Firs paperback edition). Scarecrow Press.
- Nikolajeva, M. & Scott, C. (2006). *How picturebooks work*. Routledge.
- Nodelman, P. (2002). Making boys appear: The masculinity of children's fiction. I J. Stephens (Red.), *Ways of being male: representing masculinities in children's literature and film* (s. 1–14). Routledge.
- NOU 2019: 19. (2019). *Jenterom, gutterom og mulighetsrom Likestillingsutfordringer blant barn og unge*. Kulturdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/efa97f020331439a8adbb84dd90ab426/no/pdfs/nou201920190019000dddpdfs.pdf>
- Næss, T. Ø. (2020). *En analyse av fremstillingen av mannlighet og maskulinitet i Odinsbarn* [Masteravhandling, Universitetet i Oslo]. DUO.
https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/79260/Ulve-yne_master-NOR4091_kandidatnr1312_V-r2020.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Ommundsen, Å. M. (2018). Bildeboka. I E. S. Tønnesen & R. S. Stokke (Red.), *Møter med barnelitteratur: introduksjon for lærere* (s. 149–170). Universitetsforlaget.

- Pantaleo, S. (2018). Paratext in picturebooks. I B. Kümmerling-Meibauer (Red.), *The Routledge companion to picturebooks* (s. 38–48). New York : Routledge.
- Petersen, M. (2016). Kategoriseringens makt og avmakt. I M. Hjerrild (Red.), & T. Eidnes (Overs.), *Like muligheter om pedagogens arbeid med kjønn, seksualitet og mangfold* (s. 116–137). Gyldendal akademisk.
- Postholm, M. B. & Jacobsen, D. I. (2018). *Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanningen*. Cappelen Damm akademisk.
- Reynolds, K. (2002). Come on lads and ladettes: Gendering bodies and gendering behaviors. I J. Stephens (Red.), *Ways of being male: representing masculinities in children's literature and film* (s. 96–116). Routledge.
- Solbrække, K. N. & Aarseth, H. (2006). Samfunnsvitenskapens forståelser av kjønn. I J. Lorentzen & W. Mühleisen (Red.), *Kjønnforskning: en grunnbok* (s. 63–72). Universitetsforlaget.
- Stokke, R. S. & Tønnessen, E. S. (Red.). (2018). Barnet og litteraturen. I *Møter med barnelitteratur: introduksjon for lærere* (s. 17–31). Universitetsforlaget.
- Taylor, N. N. (2019). Hegemonic Masculinities and Children's Picture Books. *Journal of Research Initiative*, 4(2), 12.
- Teigen, K. H. & Svartdal, F. (2020). Kjønnssrolle. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*.
<https://snl.no/kj%C3%B8nnsrolle>
- Tinnen, K. & Johnsen, M. K. (2011). *Barbie-Nils & pistolproblemet* (6. utg.). Gyldendal.
- Ward, L. (2018, 08. november). Interview with Debut Author + Illustrator Jessica Love. *Critter Lit*.
<https://www.critterlit.com/blog/2018/11/7/interview-with-debut-author-illustrator-jessica-love>
- Yeung, S. P. & Wong, W. I. (2018). Gender Labels on Gender-Neutral Colors: Do they Affect Children's Color Preferences and Play Performance? *Sex Roles*, 79(5–6), 260–272.
<https://doi.org/10.1007/s11199-017-0875-3>